

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

**YHTEISKUNTAVASTUURAPORTOINTI JA SEN
KEHITTYMINEN VALTIO-OMISTEISISSA
PÖRSSILISTATUISSA YRITYKSISSÄ**

Finanssihallinto ja julkisyhteisöjen
laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2013
Ohjaaja: Jan-Erik Johanson

Kare Lahtinen

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto:	Johtamiskorkeakoulu, finanssihallinto ja julkisyhteisöjen laskentatoimi
Tekijä:	Kare Lahtinen
Tutkielman nimi:	Yhteiskuntavastuuraportointi ja sen kehittyminen valtiomisteisissä pörssilistatuissa yrityksissä
Kandidaattitutkielma:	71 sivua, 1 liitesivu
Avainsanat:	yhteiskuntavastuu, yritysvastuu, kestävä kehitys, valtionyhtiöt

---

Yhteiskuntavastuu on käsitteenä moniulotteinen ja laaja. Se viittaa yrityksen toimintaan kestävän kehityksen mukaisten periaatteiden toteuttamisena yritystoiminnassa. Taustalla on kansainvälisen kaupan ja yhteiskunnan kestävän kehityksen tukeminen siten, että yritykset ottavat huomioon taloudellisten arvojen lisäksi ihmisten hyvinvointia ja ympäristöä koskevat arvot.

Tutkimuksessa tarkastellaan valtion omistamien pörssiyritysten yhteiskuntavastuun ilmenemistä vuosiraportoinnissa ja sitä, miten raportointi on kehittynyt. Teoreettisessa osuudessa tarkastellaan yhteiskuntavastuun viitekehystä, jossa erityisenä mielenkiinnon kohteena on yhteiskuntavastuuraportoinnin näkökulma. Lisäksi teoriaosuudessa kerrotaan globaalista näkökulmasta, johon yhteiskuntavastuu kestävän kehityksen kautta olennaisesti liittyy. Empiirisenä aineistona toimivat vuosiraportit yrityksistä, joita valtio omisti vuosina 1999 ja 2009. Tutkimus on vertailevaa ja kuvailevaa kvalitatiivista tutkimusta, joka pyrkii esittelemään aineistoa yhteiskuntavastuun eri ulottuvuuksien näkökulmista.

Tutkimuksessa selvisi, että yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi oli yrityksillä varsin kirjavaa molempina tarkasteluvuosina ja toisaalta yhteiskuntavastuuraportointi koki suuria muutoksia, kun verrataan vuoden 1999 raportointia vuoden 2009 raportointiin. Vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointi oli pitkälti ympäristöraportointia. Yhteiskuntavastuu ei ollut ilmiönä vielä niin merkittävä vuonna 1999, joka näkyi standardien vähäisenä lukumääränä. Yritykset raportoivat pitkälti haluamallaan tavalla ja raportit erosivat toisistaan hyvin paljon.

Vuoden 2009 yhteiskuntavastuuraportoinnissa näkyi selvästi, että erilaiset standardit kasvattivat suosiotaan ja yhteiskuntavastuu oli noussut yhtä suuremmaksi osaksi yritysten raportointia. Raportointi taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun kautta nousi suosioon. Standardeista GRI:n raportointistandardi nousi hyvin merkittäväksi. Raportit alkoivat muistuttaa yhä enemmän toisiaan, mutta raporttien erilaisuudesta ei silti päästy täysin eroon. Standardit sallivat hyvin luovan raportoinnin, jossa monet asiat jäivät vapaaehtoisuuden tasolle. Raportit olivat hyvin positiivisia kieliänsuultaan ja välttelivät negatiivisia asioita. Tämä näkyi esimerkiksi nihkeässä suhtautumisessa raporttien ulkoiseen varmennukseen.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tutkimusote, aineisto ja menetelmät.....	7
1.2 Tutkimusongelma, rajaukset ja tavoitteet.....	7
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	11
2.1 Kirjallisuuskatsaus.....	11
2.2 Yrityksen yhteiskuntavastuu.....	12
2.3 Yhteiskuntavastuun historiaa.....	15
2.4 Yhteiskuntavastuuta selittäviä teorioita.....	16
2.4.1 Sidosryhmäteoria.....	16
2.4.2 Legitimiteettiteoria.....	17
2.4.3 Poliittinen talousteoria.....	18
2.5 Moraalinen vastuu.....	18
2.6 Yhteiskuntavastuu, kestävä kehitys ja yritysvastuu.....	20
2.7 Triple bottom line ja yhteiskuntavastuun pyramidi.....	21
2.8 Yhteiskuntavastuuraportointi.....	24
2.8.1 Vastuullisuuden standardit.....	25
2.8.2 Yhteiskuntavastuuraportoinnin aloittaminen.....	30
2.8.3 Yhteiskuntavastuuraportin hyödyt yritykselle.....	31
2.8.4 Yhteiskuntavastuuraportin muut hyödyntäjät.....	32
2.8.5 Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen.....	33
2.9 Globaali kestävä kehityksen näkökulma.....	33
2.9.1 Ilmastonmuutos.....	35
2.9.2 Bruttokansantuote ja ihanteena talouskasvu.....	35
3 VALTION OMISTAJAPOLITIikka.....	37
3.1 Valtiokonttorin omistajaohjausyksikkö.....	38
3.2 Solidium.....	39
4 EMPIIRINEN ANALYYSI.....	40
4.1 Yhteiskuntavastuun raportointikeinot.....	40
4.2 Yhteiskuntavastuuraportoinnin laajuus.....	42
4.3 Yhteiskuntavastuuraportoinnin malli.....	46
4.4 Standardit, ohjeistukset ja periaatteet.....	50
4.5 Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen.....	53
4.7 Sidosryhmien huomioiminen.....	55
5 YHTEENVETO.....	58
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	61
7 LÄHTEET.....	63

LIITTEET

Liite 1. Valtion omistusosuudet yrityksistä vuosina 1999 ja 2009

Kuviot

Kuvio 1. Yrityksen yhteiskuntavastuun kolme pilaria.....	22
Kuvio 2. Yhteiskuntavastuun pyramidi.....	24

Taulukot

Taulukko 1.	Yritysten yhteiskuntavastuun raportointikeinot.....	41
Taulukko 2.	Yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin laajuus.....	44
Taulukko 3.	Yritysten yhteiskuntavastuun malli.....	48
Taulukko 4.	Yritysten käyttämät standardit, ohjeistukset ja periaatteet.....	52–53
Taulukko 5.	Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen.....	54

1 JOHDANTO

Yhteiskuntavastuu tai oikeastaan sen puute nousivat erityisesti esiin vuonna 2002 tapahtuneiden merkittävien kirjalpitorikosten takia. Erityisesti yhdysvaltalaisen energiayhtiö Enronin kaatuminen loi ympärilleen valtavan mediamyrskyn ja keräsi suurta huomiota päättäjien keskuudessa. (Meriperä 2003, 3.) Tapahtumasta on nyt kymmenen vuotta ja nähdään, että yhteiskuntavastuu ulottuvuuksineen on noussut jatkuvasti yhä tärkeämmäksi osaksi yhteiskuntaa. Asian merkittävyyden ovat huomanneet myös yritykset, joiden keskuudessa yhteiskuntavastuusta on tullut merkittävä osa yritysviestintää. Yhteiskuntavastuuraportointi on tullut jäädäkseen erityisesti suurten yhtiöiden raportoinnissa. Lähdesmäen (2005) mukaan yritysten vastuuta on nykypäivänä vaikea nähdä enää kaipa-alaisesti voiton kasvattamisena. Lain mukaan näin saattaa olla, mutta kysymys on kuitenkin paljon laajemmasta asiasta. (Lähdesmäki 2005, 21–22.) Erityisesti tämä korostuu suurten yhtiöiden kohdalla, jotka vaikuttavat yhteiskuntaan monellakin tavalla.

Yhteiskuntavastuu on vaikeasti tulkittavissa ja vaikeasti mitattavissa. Hyvänä esimerkkinä asian monimutkaisuudesta käy öljy-yhtiö Neste Oil, jonka liiketoimintaan kuuluvat biopolttoaineet. Biopolttoaineiden väitetty ympäristöystävällisyys on aiheuttanut ristiriitoja yrityksen ja Greenpeacen välillä. Greenpeacen mukaan palmuöljyn tarve lisää metsien tuhoutumista, johtaa ympäristölakien rikkomiseen ja aiheuttaa maankäyttöön liittyviä konflikteja. Neste Oil on luonnollisesti asiasta täysin eri mieltä. (Ylen verkkosivusto 2009.) Asian monitulkintaisuudesta kertoo se, että yhtiö äänestettiin vuonna 2009 kolmen päivän sisällä sekä maailman pahimmaksi yhtiöksi, jopa tuolloin suuren ympäristökatastrofin aiheuttaneen British Petroleumin ohi, että maailman vastuullisimpien yritysten listalle (Tekniikka & talous -lehden verkkosivusto/Neste Oil). Verkossa tapahtuvia äänestyksiä tuskin kannattaa erityisen kirjaimellisesti ottaa, mutta on täysin selvää, että yhteiskuntavastuuta on vaikea mitata. Osa mittareista luottaa vain yrityksen laatimaan yhteiskuntavastuuraporttiin, jossa yritykset taitavalla sanankäytöllään luovat itsestään positiivista kuvaa vastuullisena toimijana. (esim. Laine 2009, 40–42).

Yhteiskuntavastuu on käsitteenä moniulotteinen ja laaja. Lähdesmäen (2005,19) mukaan käsite viittaa yrityksen toimintaan kestävän kehityksen mukaisten periaatteiden to-

teuttamisena yritystoiminnassa. Sorsan (2010, 17) mukaan yhteiskuntavastuun taustalla on kansainvälisen kaupan ja yhteiskunnan kestävä kehityksen tukeminen siten, että yritykset ottavat taloudellisten arvojen lisäksi huomioon ihmisten hyvinvointia ja ympäristöä koskevat arvot. Nykypäivänä suosioon on noussut malli, jossa yhteiskuntavastuu jaetaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen.

Yritysten yhteiskuntavastuun ja liiketoiminnan välillä nähdään usein ristiriita, koska yrityksen päätavoite ei ole yhteisen hyvän edistäminen, vaan oman edun tavoittelu ja voiton tuottaminen (Sorsa 2010, 17). On selvää, että yrityksen päätarkoitus olemassaolleen on taloudellinen, mutta yksimielisesti ei voida sanoa, että yrityksen ainoa tehtävä olisi vain voiton maksimointi. Voittojen maksimoinnin puolestapuhuja on esimerkiksi taloustieteen Nobelilla palkittu Milton Friedman, joka jo vuonna 1970 julkaisi artikkelin ”The social responsibility of business is to increase its profits”, jossa hän mainitsee yrityksen ainoaksi vastuuksi voittojen kasvattamisen. Toisena esimerkkinä vastaavan miellipiteen omaavista talousvaikuttajista mainittakoon Sammon puheenjohtaja Björn Wahlroos, joka sanoi vuonna 2008 If-vakuutusyhtiön riskienhallintaseminaarissa suoraan, että yrityksellä ei ole yhteiskuntavastuuta (Tekniikka & Talous -lehden verkkosivusto/Wahlroos).

On kuitenkin hyvin kapea-alainen näkemys, että yritysten tehtävä olisi vain voiton tuottaminen, sillä yrityksillä on huomattavasti valtaa myös yhteiskunnassa myös ydintehtäviensä ulkopuolella (Lähdesmäki 2005, 21–22.) Hyvin hoidettu yhteiskuntavastuu on myös markkinointia yritykselle, joten sen voi siten yhdistää voiton maksimointiin. Yritykset myyvät tuotteitaan hyvin paljon mielikuvilla, joiden rakentamisessa yhteiskuntavastuuraportoinnillakin on paikkansa. Erityisesti monikansalliset yhtiöt ovat käyttäneet valtavia summia luodakseen itsestään kuvaa vastuullisina toimijoina (Anttiroiko 2002, 18–19).

Suomen valtio omistaa suuren määrän yrityksiä, jonka lisäksi se on yrityskentässä mukana hyvin monipuolisesti esimerkiksi lainsäätäjän ominaisuudessa ja muun vaikuttamisen kautta. Tässä tutkielmassa olennaisia ovat valtion pörssilistatut yritykset. Niitä valtiolla on omistuksessaan toistakymmentä sekä suoran omistuksen että valtion kokonaan omistaman osakeyhtiö Solidiumin kautta. Yhtiöiden lukumäärä, omistusosuus ja erityisesti omistusten arvo vaihtelevat sen mukaan, millä hetkellä asiaa tarkastelee. Valtiolle

on tärkeää saada vuotuista tuottoa sijoituksistaan, mutta kuten esimerkiksi Aalto-yliopiston professori Minna Halme Taloustaidon haastattelussa mainitsee, valtio voi katsoa omaa etuaan hieman laajemmin verrattuna sijoittajaan, joka hakee pelkästään mahdollisimman suurta tuottoa sijoitukselleen (Taloustaito 6/2010, 20–22).

1.1 Tutkimusote, aineisto ja menetelmät

Tutkimus on tässä tutkielmassa vertailevaa ja kuvailevaa kvalitatiivista tutkimusta. Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Pyrkimyksenä on kuvata kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161). Vertaileva tutkimus tarkoittaa tutkimusstrategiaa, jossa hahmotetaan valittujen tapauksien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja (Jyväskylän yliopiston verkkosivusto). Kuvailevalla tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa dokumentoidaan ilmiöistä keskeisiä, kiinnostavia piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 136).

Teoriaosuudessa tarkastellaan yhteiskuntavastuun käsitettä ja siihen liittyviä muita käsitteitä. Empiirisessä osuudessa aineistona toimivat yritysten vuosiraportoinniksi laskettava aineisto vuosilta 1999 ja 2009. Empiirinen osuus käsittelee yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointia mukaillen teoriaosuudessa esiteltyjä ulottuvuuksia.

1.2 Tutkimusongelma, rajaukset ja tavoitteet

Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Kuinka yhteiskuntavastuu näkyy valtio-omisteisten pörssiyritysten vuosiraportoinnissa?

Miten yritysten yhteiskuntavastuuraportointi on kehittynyt vuodesta 1999 vuoteen 2009?

Tutkimuksen tarkoituksena on valtion pörssilistattujen yritysten vuosiraportointia tutkimalla selvittää, kuinka yritykset raportoivat yhteiskuntavastuustaan ja miten yhteiskuntavastuuraportointi on kymmenen vuoden aikana kehittynyt. Raporteista esittelemään

yhteiskuntavastuun eri ulottuvuuksien merkittävyys ja painoarvo eri yrityksille. Lisäksi tarkoitus on kuvata, kuinka yritys raportoi yhteiskuntavastuustaan ja verrata yritysten raportointia toisiinsa.

Yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymisestä pyrkii kertomaan yritysten yhteiskuntavastuuraportointi vuosilta 1999 ja 2009. On kiinnostavaa nähdä, millä tavalla yhteiskuntavastuuraportointi on kehittynyt kymmenessä vuodessa. Muutosten voisi ajatella olevan merkittäviä, sillä yhteiskuntavastuu on kestävä kehityksen viitekehysineen lyönyt itsensä läpi vasta 2000-luvulla. Tutkimus pyrkii kuvailemaan eri raportointivuosien eroja ja tarkoituksena on myös pohtia sitä, mitkä ovat syyt yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymiseen juuri havaittuun suuntaan. Yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymisestä pyritään kertomaan sekä teoria- että empiirisessä osuudessa.

Tutkimuksen aineistona toimivat yritysten vuosien 1999 ja 2009 vuosikertomukset, yhteiskuntavastuuraportit ja mahdollinen muu vuosiraportoinniksi laskettava aineisto. Mukana ovat myös esimerkiksi mahdollisesti joka toisena vuonna julkaistut raportit, koska niiden pois jättäminen saattaisi vaarantaa oikean ja riittävän kuvan antamisen yrityksen yhteiskuntavastuusta. On lähinnä sattumaa, onko julkaisu osunut juuri kyseiselle vuodelle.

Yhteiskuntavastuuraportit ovat kiinnostava aineisto, koska niiden tarkoituksena on kuvata, kuinka yhteiskuntavastuu linkittyy yhtiöiden jokapäiväiseen toimintaan. Yhtiöt ovat julkisia osakeyhtiöitä, mistä johtuen myös niiden vuosiraportit ovat julkisia, joten raportteihin voi tutustua kuka tahansa yhteiskuntavastuusta tai yrityksen toiminnasta ylipäätään kiinnostunut henkilö. Valtio on omistajana kaikissa tutkimuksen yrityksissä, joten on kiinnostavaa nähdä, näkyykö valtio-omistus jollain tavalla vuosiraportoinnista. Ainakin voisi olettaa, että valtion omistamissa yhtiöissä kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että toiminaan yhteiskunnan pelisääntöjen mukaisesti. Valtion omistusosuus yhtiöissä vaihtelee runsaasti, joten sillä saattaa olla merkitystä siihen, millä tavalla valtion omistus käy raporteista ilmi. Vaikka yhteiskuntavastuusta on tehty suhteellisen paljon tutkimusta, ei valtion pörssiyritysten yhteiskuntavastuun ilmenemisestä ja yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymisestä ole tämän tiedon mukaan koskaan ennen tehty tutkimusta.

Tutkimuksesta on pääasiassa rajattu pois kaikki yritysten vuosiraporttien ulkopuolinen aineisto. Sen verran kuitenkin voidaan periaatteesta poiketa, että johonkin tärkeäksi osoittautuneeseen asiaan saatetaan joissain kohdissa viitata. Pääasiassa vuosiraporteissa pysyminen tarkoittaa joka tapauksessa sitä, että tutkimus ei esimerkiksi sisällä haastatteluita, tarkastusta yhteiskuntavastuusta käytännön tasolla tai verkkosivustojen läpikäyntiä. Syyt rajaukseen ovat jo nyt hyvin laaja, tuhansia sivuja käsittävä aineisto. Lisäksi verkkosivustot tuottavat uutta tietoa jatkuvaan tahtiin, joka tekee niiden sisällyttämistä hankalaa. On epärealistista ajatella, että vanhoihin verkkoaineistoihin ylipäätään enää pääsisi mitenkään käsiksi. Haastattelut on jätetty pois ensinnäkin jo mainitun aineiston laajuuden vuoksi, muuta myös toisekseen siitä syystä, että tässä tutkimuksessa vuosiraportointi kertoo itsessään jo niin paljon, etteivät haastattelut välttämättä toisi analyysiin suurta lisäarvoa. Yritysten suuri määrä ja ajallinen ulottuvuus tarkoittaa myös sitä, ettei yksittäisiin yrityksiin tai yhteiskuntavastuun johonkin yksittäiseen ulottuvuuteen ole mahdollista kiinnittää huomiota erityisen yksityiskohtaisella tarkkuudella. Tarkoituksena on tuoda esiin yleiskuva yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnista, sen kehittymisestä ja mahdollisesti poimia esiin joitain kiinnostavia yksityiskohtia ja asioita, jotka nousevat raportoinnista erityisesti esiin.

Tutkimuksen kohteena ovat valtion pörssiyritykset, joita se omisti sekä vuonna 1999 että vuonna 2009. Tutkimuksessa ei ole mukana yrityksiä, joita valtio omisti vain toisena näistä vuosista. Analyysistä on poistettu on myös ne yritykset, joihin ei järkevästi voi soveltaa vertailua jostain tietystä syystä. Yritys on voinut esimerkiksi muuttua vuosien aikana aivan toisenlaiseksi yritykseksi. Tämän tyyppistä yritystä edustaa lähinnä Elisa, joka ei ollut likimainkaan nykyisessä muodossaan olemassa vielä vuonna 1999. Fortum edustaa tavallaan rajatapausta, koska se jaettiin kymmenen vuoden aikana kahdeksi eri yhtiöksi, Neste Oiliksi ja Fortumiksi. Neste Oilin ja Fortumin merkittävyys ja suuruusluokka ovat kuitenkin niin korkealla tasolla, ettei niitä voida mitenkään sulkea pois tutkimuksesta. Kokonaisuudessaan mukana olevat yritykset ovat vuoden 2009 perusteella Finnair, Fortum, Kemira, TeliaSonera, Metso, Outokumpu, Rautaruukki, Stora Enso, Sponda ja Neste Oil. Vuonna 1999 yrityksiä on yksi vähemmän ja TeliaSonera tunnettiin tuolloin nimellä Sonera ennen fuusioitumistaan ruotsalaisen Telian kanssa.

Pro gradu -tutkielma on jatkoa Tampereen yliopiston taloustieteen laitoksella keväällä 2011 hyväksytylle kandidaattitutkielmalle ”Valtio-omisteisen pörssilistatun yrityksen

yhteiskuntavastuun ilmeneminen vuosiraportoinnissa”. Tutkimus käsitteli yritysten vuoden 2009 yhteiskuntavastuuraportointia.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kirjallisuuskatsaus

Yhteiskuntavastuun tutkimus on kehittynyt selvästi viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Tutkimusten teko on painottunut angloamerikkalaisiin yhteiskuntiin, mikä heijastuu myös tutkimusten sisältöön. 1980-luvun puoleen väliin asti tutkimus oli lähinnä deskriptiivistä, jonka jälkeen teoreettinen tutkimus nousi suosioon ja keskittyi erityisesti tuloksiin ja yhteiskuntavastuulliseen toimintaan. 1990-luvun puolen välin jälkeen suosioon noussut teoreettinen tutkimus on painottunut eksploratiiviseen ja predikatiiviseen tutkimukseen. Yhteiskuntavastuututkimus on tällä hetkellä ajankohtaista ja se on saavuttanut vahvan aseman omana tutkimusalanaan. (Elo-Pärssinen 2007, 12.)

Yhteiskuntavastuun merkityksen kasvaminen yhteiskunnassa on varmasti vaikuttanut siihen, että tuoretta tutkimusta löytyy runsaasti sekä Suomesta että ulkomailta. Yhteiskuntavastuuseen pystytään moniulotteisena tutkimusalana yhdistämään hyvinkin monenlaista kirjallisuutta. Seuraavassa on esitelty joitain tutkimusten tekijöitä ja heidän tuotoksiaan, joita tässä tutkimuksessa on käytetty lähteinä.

Elo-Pärssinen Jyväskylän yliopistosta kirjoitti vuonna 2007 väitöskirjan *Arvot ja yhteiskuntavastuullinen toiminta suurissa suomalaisissa perheyrytyksissä – omistajan näkökulma*. Tutkimuksessa on selvitetty suomalaisten perheyrytysten omistajien arvoja ja sitä, miten arvot ovat yhteydessä yrityksen yhteiskunnalliseen toimintaan.

Lähdesmäki Helsingin yliopistosta kirjoitti vuonna 2005 väitöskirjan *Yrityksen yhteiskuntavastuun käsite pienyrytyksissä – kilpailuvaltti vai kilpailun este?* Lähdesmäen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä yhteiskuntavastuullinen toiminta merkitsee yrittäjälle ja mikä on etiikan rooli argumentoinnissa. Tutkimus tarkastelee myös maaseudun ja kaupungin yrittäjien käsityksiä yhteiskuntavastuusta ja sitä, miten käsitykset eroavat toisistaan.

Sorsa sai kesällä 2010 valmiiksi työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta tutkimuksen *Itsesääntely ja yhteiskuntavastuu*. Sorsan tutkimus antaa laaja-alaisen kuvan vaihtoehtoisista sääntelyn muodoista. Tutkimuksessa arvioitiin erilaisia sääntelyn muotoja, niiden toimivuutta ja erityishuomiona kartoitettiin sääntelyn mahdollisuuksia olla omalta osaltaan tuottamassa parempaa yhteiskuntavastuuta.

Takala Jyväskylän yliopistosta on julkaissut viimeisen noin kahdenkymmenenviiden vuoden aikana runsaasti tutkimuksia yhteiskuntavastuusta. Hänen tutkimushistoriansa antaa olettaa, että hän on varmasti Suomen perehtyneimpiä yhteiskuntavastuun asiantuntijoita. Esimerkkinä hänen laajasta tuotannosta mainittakoon vuonna 1993 julkaistu tutkimus *Yritysetiikka ja yrityksen yhteiskunnallinen vastuu – historiallinen tausta ja käsitteellistä pohdintaa*.

Laineen vuoden 2009 väitöskirjassa *A Way of Seeing Corporate Sustainability Reporting* tutkitaan kriittisesti yritysten julkaisemia vapaaehtoisia kestävän kehityksen raportteja. Laine pohtii, mitkä ovat yritysten todelliset tarkoitusperät, kun ne julkaisevat vapaaehtoisia kestävän kehityksen raporttejaan.

Jackson sai vuonna 2009 valmiiksi kirjan *Hyvinvointia ilman kasvua*. Kirjassa etsitään ratkaisua kestävän kehityksen pahimpaan ongelmaan, joka on Jacksonin mukaan maapallon resurssien riittävyys tuleville sukupolville. Kirjassa pyritään kriittisesti selvittämään, kuinka pystyisimme ylläpitämään hyvinvointia siten, että se perustuisi johonkin muuhun kuin ikuiseen talouskasvuun. Teos on globaalissa mittakaavassaan vavahduttava teos, joka saa pohtimaan ihmiskunnan tulevaisuutta.

2.2 Yrityksen yhteiskuntavastuu

Yhteiskuntavastuussa on kyse yleisen tason yhteiskunnalliseksi määriteltävissä olevasta vastuusta, jonka perustana ovat yhteinen yhteiskunnallinen tai globaali viitetausta, yhteisöelämän perimmäiset arvot ja käytännöt sekä sosiaalisen elämän keskeiset olosuhdetekijät.

- Anttiroiko 2004, 23.

Niinkin varhain kuin vuonna 1953 Howard R. Bowen määritteli yhteiskuntavastuun kirjassaan ”Social Responsibilities of the Businessmen”. Hänen mukaansa yhteiskuntavastuu tarkoittaa yritysjohtajien velvollisuutta harjoittaa sellaista liiketoimintaa, joka on yhteiskunnassa vallitsevien tavoitteiden ja arvojen mukaista. (ks. Lähdesmäki 2005, 21.) Lähdesmäen (2005) mukaan tänä päivänä yrityksen yhteiskunnallinen toiminta usein viittaa kestävän kehityksen mukaisten periaatteiden toteuttamiseen yritystoiminnassa. Hänen mukaan yhteiskuntavastuun käsitettä on yksiselitteisesti ja tyhjentävästi mahdollonta määritellä. Keskeisten yhteiskuntavastuuta määrittelevien kysymysten, kuten yrityksen roolin, vastuun ja yritykselle asetettujen vaatimusten osalta ei ole olemassa yksimielisyyttä. (Lähdesmäki 2005, 21–22.)

Campbellin (2007) mukaan yhteiskuntavastuullisesti toimiminen voi tarkoittaa eri asioita eri ihmisille riippuen siitä, keneltä asiaa kysytään ja missä vastaaja asuu. On tärkeää olla varovainen termin käytössä ja määrittelyssä, sillä yhteiskuntavastuu on joka tapauksessa suhteellisen uusi käsite, eikä sille ole ainakaan vielä löytynyt yhteistä maailmanlaajuisesti hyväksyttyä määritelmää. (Campbell 2007, 950.) Anttiroikon (2004) mukaan yhteiskuntavastuuta on vaikea käsitteellistää, koska yhteiskunnalliset vastuusuhteet ovat monimutkaisia jättäen kokonaiskuvan hajanaiseksi. Käsitteen sisältö ja ala voivat näkökulmasta ja henkilöstä riippuen kuulua yhteiskuntavastuuseen tai johonkin toiseen vastuuseen. Yhteiskuntavastuun ja muiden vastuiden välinen rajaveto on ongelmallista. Anttiroikon mukaan jonkinlaisia rajoja kuitenkin tarvitaan, jotta yhteiskuntavastuusta puhuminen säilyttää mielekkyytensä. Joka tapauksessa yhteiskuntavastuun voidaan nähdä olevan kaikkeen sosiaaliseen toimintaan liittyvä laadullinen ulottuvuus, jonka sisältöä voidaan hahmottaa eri tavoin. Oleellisia ovat sellaiset vastuulliset ulottuvuudet, joissa näkyy yhteiskunnallinen rooli. (Anttiroikon 2004, 21–23.)

Takalan (2000a) mukaan yrityksen omat arvot ja toimintakonteksti vaikuttavat siihen, miten yrityksessä yhteiskuntavastuun konkreettinen sisältö ymmärretään. Se ei kuitenkaan tarkoita, että yrityksen yhteiskuntavastuu olisi yrityksen yksityinen asia, pikemminkin päinvastoin. Vastuullista yritystoimintaa määrittelevien standardien työstäminen on osoittanut, että tietyllä tasolla toimivia yhtenäisiä määritelmiä yhteiskuntavastuulle tarvitaan. (ks. Lähdesmäki 2005, 23.)

Yhteiskuntavastuun käsitteestä, määrittelystä ja konkretisoinnista on kansainvälisellä tasolla tehty ohjeistuksia, jotta yritykset pystyisivät helpommin integroimaan yhteiskuntavastuun osaksi normaalia toimintaansa. Aineistoja ovat julkaisseet muun muassa Yhdistyneet kansakunnat, taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD ja kansainvälinen työjärjestö ILO. Myös Euroopan unioni on pyrkinyt luomaan suuntaviivoja ja löytämään yhteisen näkemyksen yhteiskuntavastuusta. (Sorsa 2010, 13).

Perinteisen taloustieteen näkemyksen mukaan yritys on vastuussa vain omistajilleen. Omistajien odotukset ovat yleensä lähinnä taloudellisia, joten tämän näkemyksen mukaan yrityksen tehtävänä on tehdä mahdollisimman hyvää taloudellista tulosta. Nykypäivänä tätä näkemystä yrityksen yhteiskunnallisesta roolista voidaan pitää liian kapea-alaisena, koska yrityksellä voi olla paljonkin valtaa markkinamekanismin ulkopuolella. Silloin voidaan ajatella yritykselle syntyvän muitakin velvollisuuksia kuin voiton maksimointi. Laajemman yhteiskuntanäkemyksen mukaan yritys saa oikeuden toiminnalleen yhteiskunnalta, joten se joutuu vastaamaan toiminnastaan myös muille sidosryhmille kuin vain omistajilleen. (Lähdesmäki 2005, 21–22.) Yritykset ovat osa yhteiskuntaa, eivätkä voi toimia täysin ristiriidassa yhteiskunnan arvojen kanssa (Sorsa 2010, 17). Yritys on vastuussa sekä sisäisille että ulkoisille sidosryhmilleen. Sisäisiin sidosryhmiin kuuluvat esimerkiksi työntekijät ja omistajat, kun taas ulkoisia sidosryhmiä edustavat esimerkiksi asiakkaat, yhteisö ja viranomaiset. (Lähdesmäki 2005, 21–22.)

Anttiroikon (2004) mukaan yhteiskuntavastuun pitäisi lähtökohtaisesti olla organisaatioiden sisään rakennettua toimintaa. Yhteiskuntavastuun sisältö, tulkinta ja toissijaisuus yrityksen päätehtävään nähden johtavat siihen, että jonkinlaista yhteiskunnan väliintuloa tarvitaan. Anttiroiko (2004) painottaa, että yhteiskuntavastuu ei voi olla täysin vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Määräviä keinoja voisivat olla esimerkiksi painostuskeinot, sanktiot ja pakkovallan käyttö. (Anttiroiko 2004, 54.) Vapaaehtoisuuteen perustuvissa toimitaissa voidaan kuitenkin nähdä tiettyjä etuja, kuten Heikinheimo (2005) huomauttaa. Yhtenä etuna voidaan mainita ainakin se, että hyvin yhteiskuntavastuunsa hoitava yritys saa yhteiskuntavastuusta kilpailuedun, jolloin vastuullisuus toimisi eräänlaisena palkintona ja siten mahdollisesti toimisi myös voittoa maksimoivana elementtinä. Yhteiskuntavastuuraportoinnin tuleminen pakolliseksi voisi romuttaa tämän edun raportoinnin tasapäistyessä. (Heikinheimo 2005, 92). Toisaalta Grayn ja Milnen (2004, 72)

mukaan vapaaehtoiset järjestelmät toimivat parhaiten vain silloin, kun kaikki ovat halukkaita osallistumaan niihin.

Heikinheimo (2005) näkee, ettei valtio ole ollut niin tehokas tukemaan yrityksen kestävä kehitystä niin hyvin, kuin mitä siihen olisi ollut mahdollisuuksia. Esimerkiksi sähkönkulutuksen kohdalla on nähty ympäristölainsäädännön tukevan kestävä kehityksen energiamuotoja, mutta toisaalta energiaverotus kannustaa käyttämään muita kuin kestäviä energiamuotoja. Ainakin lyhyellä tähtäimellä Heikinheimo (2005) näkee jonkinlaisen porkkanoiden valtion taholta olevan mahdollisesti lainsäädäntöä tehokkaampi ratkaisu edistämään kestävä kehitystä. (Heikinheimo 2005, 95–96.)

Heikinheimon (2005) tutkimuksessa kävi myös ilmi, että suomalaisten yritysten yhteiskuntavastuullisessa toiminnassa suuri osa siihen liittyvistä haasteista tulee yhtiön ulkomaan toiminnoista. Suomessa yritykset ovat osa suomalaista hyvinvointivaltiota, jossa on valmiiksi hyvät palvelut. Ulkomailla palvelut eivät usein ole samalla lailla hoidettuja, vaan yritykset saattavat joutua huolehtimaan velvollisuuksista, joita pidetään Suomessa automaattisina. Tämä aiheuttaa ongelmia, sillä suomalaisilla yrityksillä ei usein ole kokemusta tällaisten palveluiden järjestämisestä. (Heikinheimo 2005, 91.)

2.3 Yhteiskuntavastuun historiaa

Carroll (1999) on tutkinut paljon Yhdysvalloissa 1900-luvun aikana käytyä yhteiskuntavastuuta koskevaa keskustelua. Hänen mukaansa ensimmäisiä keskusteluja yrityksen yhteiskuntavastuusta käytiin jo 1930- ja 1940-luvuilla. Kunnolla se lähti käyntiin kuitenkin vasta 1950-luvun puolella. 1970-luvun aikana keskustelu siirtyi yhä enemmän akateemisiin piireihin. (Carroll 1999, 1–29.) Kallion ja Nurmen (2005) mukaan vastuullisen liiketoiminnan tutkimus nousi muotiin 1980-luvulla, jolloin keskustelua yhteiskuntavastuusta käytiin suosioon nousseen termin, *yritysetiikan*, alla. Sittemmin 1990-luvun aikana *yritysetiikka* korvautui käytännössä kokonaan *yrityksen yhteiskuntavastuun* käsitteellä. Jossain piireissä samasta asiasta on puhuttu termillä *vastuullinen liiketoiminta*. Kokonaisuudessaan yhteiskuntavastuun tutkimus on kehittynyt huomasti sitten 1980-luvun. Jatkuvasti muuttuva liike-elämä pitää huolen siitä, että tutkimusaiheita ei tule aiheen tiimoilta puuttumaan tulevaisuudessakaan. (Kallio & Nurmi 2005, 5–7.)

2.4 Yhteiskuntavastuuta selittäviä teorioita

Grayn, Owenin ja Adamsin (1996, 45–51) mukaan yhteiskuntavastuuta selittävistä teorioista erityistä suosiota ovat keränneet kolme ryhmien välisiin suhteisiin keskittyvää teoriaa, jotka ovat sidosryhmäteoria (stakeholder theory), legitimitteettiteoria (legitimacy theory) ja poliittinen talousteoria (political economy theory). Yksinkertaistetusti kyse on siitä, että teorit pyrkivät tunnistamaan sen, onko johto huolissaan organisaationsa hallinnasta. Pyrkimyksenä on saada organisaatio hallintaan käyttämällä hyväkseen erilaisia keinoja, kuten ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvää laskentaa. (Gray ym. 1996, 45–51)

2.4.1 Sidosryhmäteoria

Sidosryhmäteoria on järjestelmäpohjainen näkemys organisaatiosta ja sen toimintaympäristöstä. Organisaatiolla on useita sidosryhmiä, joiden toimintaan se teoillaan vaikuttaa. Sidosryhmät luovat myös itsessään vaikutusta yrityksen suuntaan. Teorian tarkoituksena on pystyä tunnistamaan monimutkaisia ja dynaamisia vuorovaikutussuhteita organisaation ja sidosryhmien välillä. Vuoropuhelu voidaan nähdä tapahtumana, jossa organisaatio on tiilivelvollinen sidosryhmiään kohtaan. Organisaation velvollisuus jotain tiettyä sidosryhmää kohtaan määritellään sen mukaan, millainen suhde heidän välillään on. Kyseessä on normatiivinen lähestymistapa tilivelvollisuuteen. (Gray ym. 1996, 46.)

Sidosryhmäteoria voidaan Tricksterin (1983) mukaan nähdä myös organisaatiokeskeisenä. Silloin kaiken tekemisen päämääränä on yhteistyön hyöty organisaatiolle, jolloin tehtävänä on tunnistaa eri sidosryhmien tärkeys organisaatiolle itselleen. Käytännössä mitä tärkeämpi sidosryhmä on yritykselle, sitä enemmän sidosryhmän kanssa ollaan tekemisissä. Informaatio voidaan nähdä yhteistyön avaintekijänä. Taitavalla informaation käytöllä organisaatio pystyy hallitsemaan, jossain tapauksissa jopa manipuloimaan, sidosryhmiä saadakseen heidän tukensa, hyväksyntänsä ja sitä kautta myös hiljentämään vastustajat. (ks. Gray 1996, 46.)

2.4.2 Legitimiteettiteoria

Legitimiteettiteoria väittää, että organisaatio voi jatkaa elämäänsä osana yhteiskuntaa vain, jos se edustaa samankaltaisia arvoja kuin yhteiskunta. Yhteiskuntavastuuraportoinnissa yleisesti näkyvä pyrkimys organisaation positiivisen toiminnan korostamiseen voidaan selittää yrityksen legitimiteettisillä pyrkimyksillä. Organisaatio tulee toiminnassaan aina kohtaamaan ristiriitoja ja erimielisyyksiä. On olemassa runsaasti uhkia, jotka voivat heikentää organisaation legitimiteettiä. (Gray ym. 1996, 46–47.)

Lindblom (1994) listaa neljä legitimiteettistrategiaa, joita organisaatio voi käyttää epäonnistuessaan, kuten esimerkiksi ympäristökatastrofin tai kirjanpitoskandaalin kohdalla (ks. Gray ym. 1996, 46–47).

1. Organisaatio voi valistaa sidosryhmiään luodakseen itsestään muiden silmissä kuvan organisaationa, joka tekee kaikkensa asian eteen ja pyrkii kehittämään toimintaansa.
2. Pyrkimys muuttaa sidosryhmien näkemys asiasta, vaikka organisaatio ei todellisuudessa välttämättä muuta ollenkaan toimintatapojaan.
3. Huomion kääntäminen pois tapahtuneesta, mikä voidaan ymmärtää myös asian manipuloinniksi.
4. Pyrkimys muuttaa organisaatioon kohdistuvia odotuksia. Yritys voi väittää, että se ei esimerkiksi tilaajana voi olla vastuussa, mikäli on käynyt ilmi lapsityövoiman käyttöä alihankkijan tehtaassa.

Legitimiteettiteoriassa on kaksi tekijää. Ensimmäinen liittyy yksittäisen yrityksen legitimiteettiin. Yritys on esimerkiksi toiminnallaan aiheuttanut ympäristökriisin tai kirjanpitoskandaalin. Toinen tekijä liittyy laajempaan näkökulmaan, jonka lähtökohtana on marxilainen ajattelu, joka nostaa kysymyksen järjestelmän legitimiteetistä. Laajan mittakaavan avainkysymys on osakkeenomistajien hallitseva rooli. Miten on mahdollista, että yritys pystyy toimimaan tavalla, jota useimmat ihmiset eivät yksilöitä pystyisi hyväksymään? (Gray ym. 1996, 46–47.)

2.4.3 Poliittinen talousteoria

Poliittinen talousteorian keskiössä on ihmisistä koostuva sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen rakennelma. Poliittisessa talousteoriassa on kaksi tekijää, jotka ovat klassinen ja porvarillinen. Näiden kahden välillä on kaksi olennaista eroa, jotka liittyvät analyysin mittakaavaan. Mittakaavan suuruusluokka määrittelee sen, minkälainen painoarvo asetetaan järjestelmällisille ristiriidoille yhteiskunnan sisällä. Klassinen teoria asettaa analyysin keskipisteeksi epätasa-arvon, rakenteelliset ristiriidat ja valtion roolin. Porvarillinen versio sen sijaan ottaa asiat annettuina, eikä ota epätasa-arvon kaltaisia asioita huomioon analyysissä. Porvarillinen analyysi pystyy selittämään yhteiskuntavastuuraportointia käytännössä. Erityisesti se auttaa selittämään, miksi yritysten yhteiskuntavastuuraporteista jätetään niin paljon asioita pois. (Gray ym. 1996, 47–48.)

Klassinen poliittisen talouden analyysi sen sijaan ei ole hyödyllinen yhteiskuntavastuuraportoinnin käytännön tasolla. Klassisessa analyysissä ollaan kiinnostuneita laajemmasta mittakaavasta. Yhteiskuntavastuuraportointi nähdään oikeastaan vain yhtenä mekanismina, jolla kapitalisti ajaa omia etujaan. Ekonomistit väittävät, että yhteiskunnan asettamat rajoitteet yrityksille kielivät siitä, että yhteiskunta asettuu usein heikompien puolelle ylläpitääkseen kapitalistisen järjestelmän legitimitettä. Yritysten kasvava kiinnostus ympäristöä kohtaan 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa voidaan nähdä tavoitteena ajaa alas erilaisten ympäristöryhmien agenda, jonka jälkeen voidaan jatkaa rahantekoa aivan kuten siihenkin asti on tehty. (Gray ym. 1996, 47–48.)

2.5 Moraalinen vastuu

Arkikielessä etiikkaa ja moraalialia ei juuri erotella toisistaan, vaan ne käsitetään synonyymeinä. Todellisuudessa moraaliali kuitenkin tarkoittaa kykyä ymmärtää hyvän ja pahan merkitys, se mikä on oikein ja väärin. Moraaliali siis viittaa käytännön elämässä tapahtuvaan ilmiöön. Etiikka sen sijaan tarkoittaa tyypillisesti moraalialin tutkimusalaa, moraalifilosofiaa, joka tutkii moraalialin olemusta. (Kuvaja & Kujala 2002, 27–28.)

Yritystä voidaan pitää moraalialittomana toimijana, mikäli se jättää huomioimatta laissa määritellyn yrityksen vastuun minimitason. Osa näkee laillisen vastuun kantamisen ole-

van riittävä kriteeri myös eettiselle vastuulle yritystoiminnassa. Lailliset normit eivät aina ole yhdenmukaisia yksilötason moraalikäsitteen kanssa, eikä kaikkea moraalisesti paheksuttavaa toimintaa ole mahdollista muuttaa lailliseksi normiksi. Moraalinen vastuu voidaan ymmärtää laillisen vastuun yli meneväksi vastuuksi. (Takala 1993, 11.)

On olemassa myytti amoraalisesta liiketoiminnasta, jonka mukaan liiketoimintaa ja etiikkaa ei pitäisi sotkea keskenään. Tätä tulkintaa heijastaa esimerkiksi Milton Friedmanin ajatuksineen. Johtajilla on kuitenkin aina toiminnassaan myös eettinen ulottuvuus. He tuntevat asiantuntijoina parhaiten toimialansa ja yrityksensä toiminnasta aiheutuvat haitat ja hyödyt. Johtajien eettisen ajattelun rajaaminen vain henkilökohtaisen toimintaan aiheuttaa ristiriitoja, jotka johtavat vaikeisiin tilanteisiin. Se saattaa aiheuttaa henkilökohtaista stressiä, joka helposti heijastuu koko työyhteisöön. (Kuvaja & Kujala 2002, 29.)

Lähdesmäen mukaan (2005) on selvää, että yritys on juridinen persoona, mutta onko se myös moraalinen persoona? Eräiden mielipiteiden mukaan vain yrityksessä työskentelevillä yksilöillä on kyky moraalisen päätöksentekoon, ja täten vain heitä voidaan pitää moraalina toimijoina. (Lähdesmäki 2005, 19.) French (1998, 149–150) kritisoi rajusti tätä näkemystä. Hänen mukaansa yritykset ovat itsenäisiä ja keinotekoisia luomuksia, joiden sisäistä päätöksentekojärjestelmää voidaan pitää perustana yrityksen moraalille toimijuudelle. (ks. Lähdesmäki 2005, 19.) Frenchin näkemystä tukee esimerkiksi Goodpaster (1983), jonka mukaan yrityksiä tulee tarkastella samojen moraalilakien kautta kuin yksittäisiä ihmisiäkin (ks. Lähdesmäki 2005, 19). Yritykselle on intentionaalisenä toimijana järkeenkäypää osoittaa myös moraalista vastuuta (Lähdesmäki 2005, 20). Vehkaperän (2003, 3) mukaan juuri yhteiskuntavastuu on yrityksen eettisen vastuun konkreettinen ilmenemismuoto.

Kalpala (2004) mukaan yhteiskunnan vastuullinen jäsen on yritys, joka on sitoutunut toimimaan eettisesti. Yrityksen arvot ovat pohjana sille, millä hinnalla yritys pyrkii täyttämään tehtävänsä taloudellisen hyvinvoinnin luojana. Vastuullinen yritys pyrkii toimimaan kestävän kehityksen mukaisilla periaatteilla. Kalpala väittää, että pitkällä aikavälillä tämä tuottaa yhteisön lisäksi myös omistajille parhaan tuloksen. (Kalpala 2004, 10–11.)

2.6 Yhteiskuntavastuu, kestävä kehitys ja yritysvastuu

Suomessa yritykset usein käyttävät yhteiskuntavastuuraporteissaan ja muussa yritys- viestinnässään terminä yhteiskuntavastuuta, kestävää kehitystä tai yritys vastuuta. Usein nämä termit käsitetään synonyymeinä (esim. Niskala & Tarna 2003, 16). Jussila (2010) näkee termeillä kuitenkin eroja. Hänen mukaansa käytettävän termin valinta viestii yrityksen suhtautumisesta yhteiskuntavastuuseen. (Jussila 2010, 11–14.)

Jussilan (2010) mukaan kestävä kehitys liittyy maapallon resurssien riittävyyteen tulevaisuudessa, joka saattaa tuntua laajalta ja kaukaiselta yksittäisen yrityksen näkökulmasta. Kestävän kehityksen termiä käyttävät yritykset määrittävät itsensä globaalisti merkittäviksi toimijoiksi. Jussilan mukaan kestävä kehitys yleisellä tasolla koskee enemmän julkista puolta, jonka päätöksillä on huomattavia kerrannaisvaikutuksia yrityksiin. (Jussila 2010, 11–14.) Toisaalta Heikinheimo (2005) huomauttaa, että käytännössä kaikkien yritysten toiminnalla on myös globaaleja vaikutuksia. Yritykset tekevät päätöksiä mistä ja keneltä ne tuotteita hankkivat ja minkälaisia palveluja tarjoavat. Päätöksillä on aina yhteys yritystä ympäröivään maailmaan. (Heikinheimo 2005, 90–91.)

Yhteiskuntavastuu viittaa Jussilan (2010) mukaan viitekehykseen, jolla kestävää kehitystä alettiin soveltamaan yrityskäyttöön. Termi viittaa yrityksen toiminnan ja kestävä kehityksen väliseen yhteyteen. Yhteiskuntavastuu on kokonaisvaltainen termi, joka pistää yrityksen pohtimaan omaa pitkän tähtäimen rooliaan osana ympäröivää yhteiskuntaa. (Jussila 2010, 11–14.) Heikinheimon (2005, 89) mukaan termi on saanut kritiikkiä siitä, että se viittaa liikaa sosiaaliseen ulottuvuuteen ja asioihin, joiden Suomessa ajatellaan olevan pitkälti julkisen hallinnon velvollisuuksia.

Termi yritys vastuun on yhteiskuntavastuuta rajatumpi näkemys, jossa korostuu yrityksen toiminta yhteiskuntaa enemmän. Silloin omaa yritystoimintaa tarkastellaan soveltuvin osin vastuullisuuden näkökulmasta. Tämän näkemyksen mukaan vastuu on ensisijaisesti lainsäätäjän asemassa olevalla julkisella hallinnolla, joka myös pystyy erilaisilla ohjaukeinoilla edistämään ajamia asioita. (esim. Heikinheimo 2005, 89 ja Jussila 2010, 11–14.)

Yhteiskuntavastuun, kestävän kehityksen tai yritysvastuun sijaan on mahdollista puhua esimerkiksi termistä hyvä yrityskansalainen. Juholinin (2004) mukaan termin ydinasia on yrityksen suhtautuminen sidosryhmiinsä. Hyvin toimiva yritys ottaa itse vastuuta asioita, joiden tietää olevan tärkeitä sidosryhmilleen. Toimimalla näin yritys parantaa omia toimintaedellytyksiään tulevaisuudessa ja vahvistaa yrityksen ja sidosryhmien välistä luottamusta. (ks. Helsingin Sanomien verkkosivusto.)

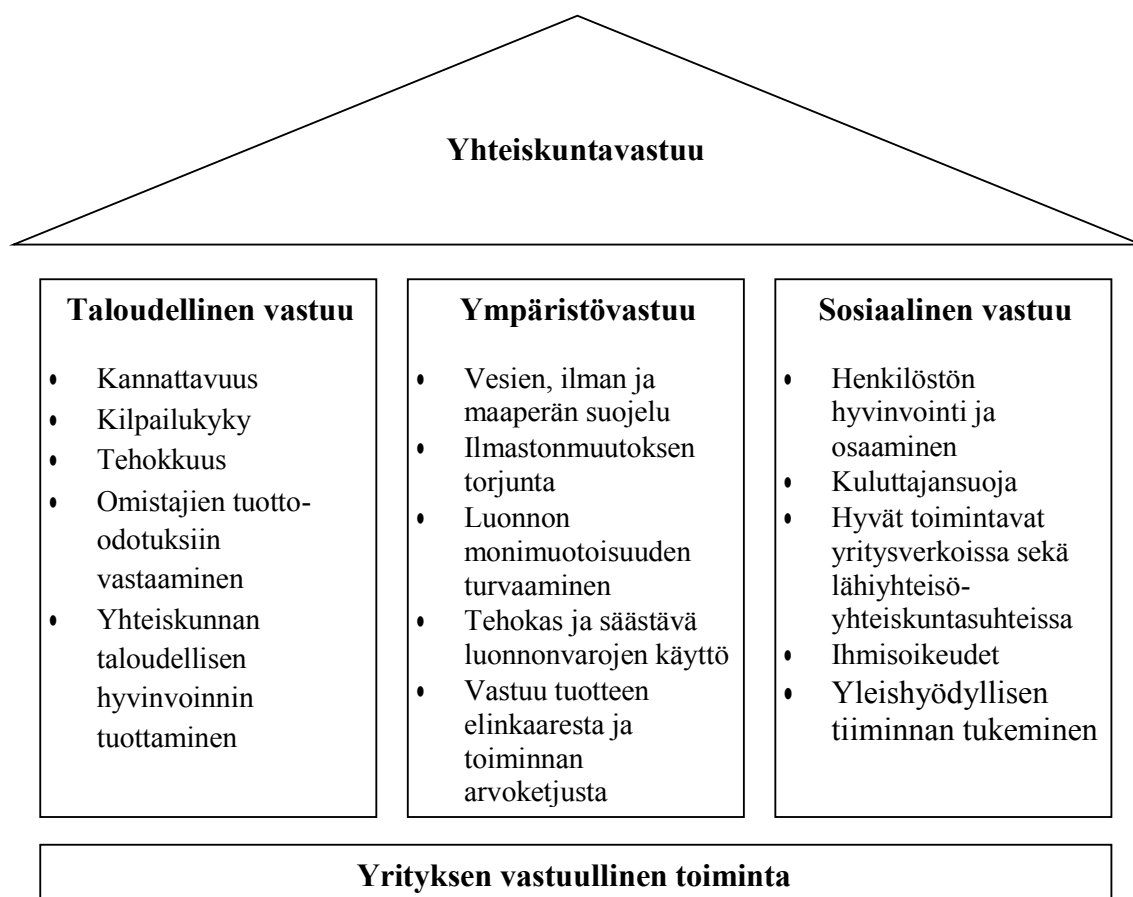
Englanninkielisessä kirjallisuudessa puhutaan erityisesti termeistä corporate social responsibility ja corporate responsibility, joista ensimmäinen viittaa yhteiskuntavastuuseen ja toinen yritysvastuuseen. (Jussila 2010, 11–14.) Tässä tutkielmassa yhteiskuntavastuu, yritysvastuu, kestävä kehitys ja hyvä yrityskansalaisuus nähdään synonyymeinä. Yleis-terminä tullaan käyttämään yhteiskuntavastuuta, vaikka yritys itse käyttäisi raporteissaan asiasta toista nimeä.

2.7 Triple bottom line ja yhteiskuntavastuun pyramidi

Yhteiskuntavastuun käsitteestä erotetaan hyvin yleisesti kolme eri ulottuvuutta, jotka ovat taloudellinen, ympäristöä koskeva ja sosiaalisen vastuun elementti (esim. Panapanaan, Linnanen, Karvonen & Phan 2003). Elkington (1997) puhuu käsitteestä ”triple bottom line”, jonka mukaan yrityksen tulee vastuullisesti toimiessaan olla taloudellisesti varmallalla pohjalla, minimoida tai jopa eliminoida toiminnasta aiheutuva negatiivinen ympäristövaikutus, sekä toimia mahdollisimman yhdenmukaisesti yritykseen kohdistuvien sosiaalisten odotusten kanssa. Kolmen osa-alueen kuuluisi olla tasapainossa keskenään. (ks. Lähdesmäki 2005, 21.) Suomessa samasta asiasta voidaan puhua monilla nimillä, kuten esimerkiksi kolmen pilarin mallina (kuvio 1). Pääperiaate on käytettävästä termistä riippumatta kuitenkin sama. Raportoinnista kolmen ulottuvuuden kautta on tullut suosittua, mutta mallia on myös kritisoitu. Esimerkiksi Gray ja Milne (2004) nostavat esiin erityisesti taloudellisen vastuun. Heidän mukaansa taloudellinen puoli on mal- lissa loppujen lopuksi aina dominoivassa asemassa (Gray ja Milne 2004, 75).

Sorsa (2010) vielä tarkentaa kolmen pilarin mallia (kuvio 1), sillä hänen mukaansa ta- loudellinen vastuu on liiketoiminnallisen kestävyuden lisäksi myös sidosryhmiin koh- distuvien taloudellisten vaikutusten huomioon ottamista. Ympäristövastuu on vastuuta

ekologisesta ympäristöstä, ympäristövaikutusten hallintaa ja luonnonvarojen kestävää käyttöä. Sosiaalinen vastuu on hyvinvointiin ja osaamisen kehittämiseen liittyvä asia, joka ulottuu yrityksen sisältä sen ulkopuolelle. Ulkoisia elementtejä ovat esimerkiksi ihmisoikeudet ja tuotevastuu. (Sorsa 2010, 14–17.) Kalpala lisää, että ulkoinen vastuu näkyy erityisesti yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja kehittämisessä, joka konkretisoi yrityksen suhtautumisessa sidosryhmiinsä. (Kalpala 2004, 14.)

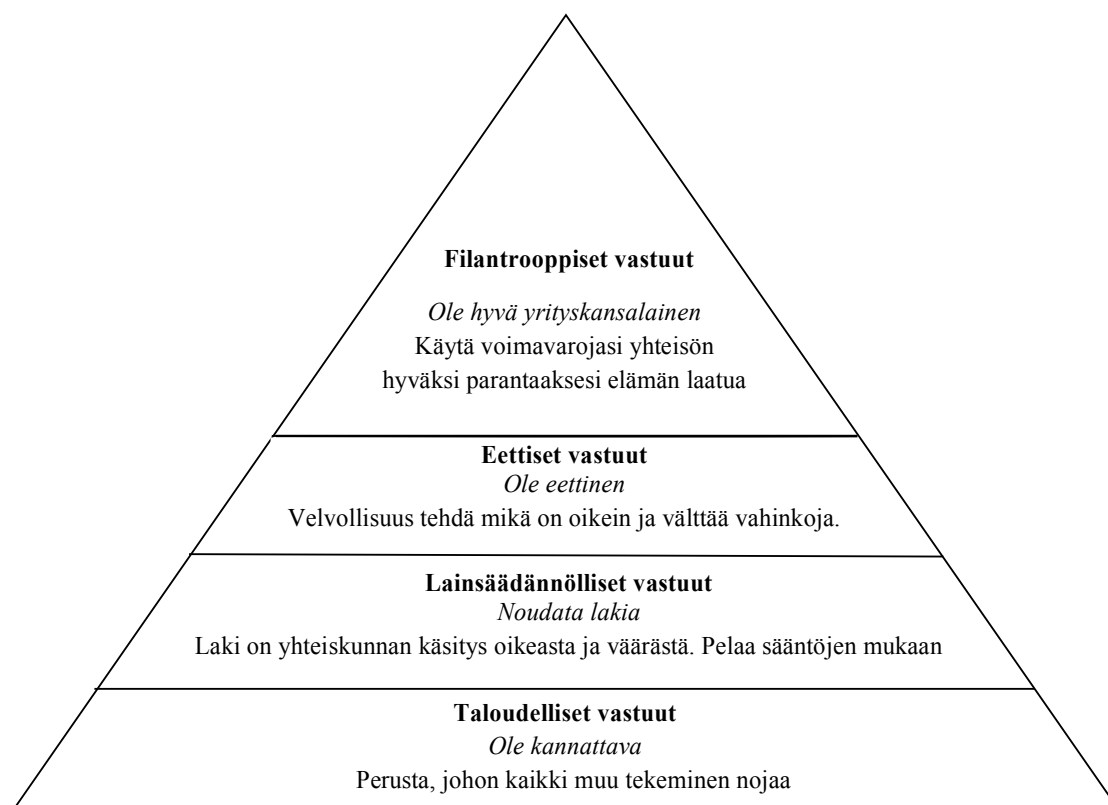
Kuvio 1. Yrityksen yhteiskuntavastuun kolme pilaria (Taloudellinen tiedotustoimisto, ks. Vares-keskuksen verkkosivusto)

Carrollin yhteiskuntavastuun pyramidi (kuvio 2) on vuonna 1991 kehitetty toinen tunnettu yhteiskuntavastuuta käsittelevä malli, joka ottaa hieman erilaisen näkökulman verrattuna kolmen pilarin malliin. Carrollin mallissa yhteiskuntavastuu muodostuu neljästä komponentista. Alimpana pyramidissa on taloudellinen vastuu, joka on yritystoiminnan ydin. Toisena on lainsäädännölliset vastuut, jotka voidaan ymmärtää jonkinlaisiksi lainsäätäjien antamaksi koodistoksi, joka on yhteiskunnan tulkinta oikeasta ja väärästä. Tätä koodistoa yrityksen tulisi toiminnassaan noudattaa. Kolmantena olevat eettiset vastuut kuvaavat laissa määrittelemättömiä odotuksia, joita yritykselle asetetaan.

Neljäntenä oleva filantrooppinen vastuu liittyy siihen, miten hyvin yritys pystyy toimimaan yrityskansalaisena. Esimerkkinä yrityksen filantrooppisesti vastuullisesta toiminnasta voisi mainita yrityksen taloudellisten tai muiden resurssien käytön koulutukseen tai muuhun yhteisöä rikastuttavaan toimintaan. Erona eettisen ja filantrooppisen vastuun välillä on lähinnä se, että eettinen vastuu ei edellytä hyväntekeväisyyttä. (Carroll 1991, 40–42.) Taloudellisen ja lainsäädännöllisen vastuun voidaan sanoa olevan pakollisia vastuita, kun taas eettiset ja filantrooppiset vastuut ovat luonteeltaan vapaaehtoisia.

Yhteiskuntavastuun pyramidissa neljä osaa muodostavat kokonaisuuden. Vastuut ovat palkkien muodossa erillään muodostaen kokonaisen pyramidin. Käytännössä vastuut eivät kuitenkaan toimi erikseen toisistaan riippumatta, eikä pyramidin ole tarkoituskaan olla hierarkkinen. Se tarkoittaa sitä, että alempana oleva vastuu ei tarvitse olla täytettyä ennen kuin pyramidia pitkin voidaan siirtyä vastuissa ylöspäin. Vastuilla on myös jännitteitä toistensa kanssa. Erityisen taloudellinen vastuu on yritystoiminnassa avainasemassa, sillä mikäli kyky kantaa taloudellista vastuuta heikkenee, voi myös muiden vastuiden kantaminen vaarantua. (Carroll 1991, 42–43.)

Carrollin mallissa lähtökohtana on amerikkalainen yhteiskunta, mistä johtuen malli ei aivan suoraan Suomeen sovellu. Elo-Pärssinen (2007) selittää eroavaisuuksia siten, että hänen mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa vastuut voidaan ymmärtää huomattavasti laajemmin verrattuna amerikkalaiseen yhteiskuntaan johtuen lainsäädännöllisistä eroista. Monet Yhdysvalloissa vapaaehtoisiksi katsotut asiat ovat Suomessa lakisääteisiä, mikä näkyy muun muassa työntekijöiden sosiaalisissa eduissa. Täällä myös esimerkiksi taloudellinen vastuu voidaan ulottaa työpaikkojen tarjoamiseen ja verojen maksamiseen. (Elo-Pärssinen 44–45.)

Kuvio 2. Yhteiskuntavastuun pyramidi (Carroll, 1991)

2.8 Yhteiskuntavastuuraportointi

Suomessa oli vuonna 2011 hieman yli 120 yritystä tai organisaatiota, jotka kertoivat yritysvastuun toteutumisestaan raporteissaan tai verkossa. Se tarkoittaa sitä, että suurin osa yrityksistä ei lakisäätteisten tunnuslukujen ja tavanomaisten henkilöstötunnuslukujen lisäksi julkaissut mitään muuta tietoa sidosryhmiensä hyödynnettäväksi. Lakisäätteiset raportit kertovat menneestä suorituskyvystä, kun taas yhteiskuntavastuuraportointi antaa viitteitä yrityksen tulevasta kilpailukyvystä. Lisäksi se antaa tietoa yrityksen toimintaperiaatteiden eettisyydestä ja vastuullisuudesta. (Valtion omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös 3.11.2011.)

Yritysvastuuraportin julkaiseminen tai julkaisematta jättäminen on yritykselle strateginen päätös. Raportin julkaisemista kun on vaikea perustella millään perinteisellä laskentamallilla. Tietojen julkaisun voidaan sanoa vastaavan luonteeltaan uuden johtamisjärjestelmän käyttöönottoa. (Niskala & Tarna 2003, 81.) Yhteiskuntavastuuraportin julkaiseminen on yritykselle täysin vapaaehtoista. Kuvaja (2002) kuitenkin uskoo, että jollain aikavälillä pörssiyrityksillä tulee olemaan velvollisuus kattaa raportoinnissaan nykyään

pakollisten taloudellisen tietojen lisäksi sosiaalisen ja ympäristövastuun alueet (Kuvaja 2002, 21–24). Mikäli sellainen velvollisuus joskus tulisi, voisi ajatella nykyisin yhteiskuntavastuuraportin julkaisevien yritysten olevan etuasemassa, koska kilpailijoilla olisi iso työ koota yhteen tarvittava raportointiaineisto. Toisaalta yritysten raportit ei välttämättä silloin erottuisi toisistaan niin paljon.

Yhteiskuntavastuuraportti julkaistaan usein osana vuosikertomusta tai erillisen raportin muodossa. Usein vuosikertomuksessakin kerrotaan yhteiskuntavastuusta, vaikka yritys julkaisisi erillisen raportin. Erillinen raportti on silloin yleensä aina laajempi versio aiheesta. Yhteiskuntavastuuraportti voidaan nimetä hyvinkin monella eri tavalla, kuten esimerkiksi yhteiskuntavastuuraporttina, kestävän kehityksen raporttina tai yritysvastuuraporttina. Ydinasia on kuitenkin hyvin pitkälti sama nimestä huolimatta. Osa yrityksistä saattaa myös esimerkiksi julkaista erillisen raportin jostain yhdestä tietyistä yksiköistään. Nykypäivänä vähintäänkin lähes kaikkien suuren kokoluokan yritysten verkkosivuilla löytyy yhteiskuntavastuun osio, josta löytyy kaikkein tuorein tieto.

2.8.1 Vastuullisuuden standardit

On olemassa valtava määrä erilaisia vastuullisuuden standardeja ja ohjeistuksia, joihin yritykset voivat sitoutua. Niskalan ja Tarnan (2003) mukaan raportointiohjeistukset avustavat yrityksiä yhteiskuntavastuun kehittämisessä toimimalla ohjauksena ja helpottamalla vertailua. Lisäksi ohjeistukset auttavat tekemään yrityksen tavoitteista uskottavia tarjoamalla työkaluja johtamisen tavoitteiden hiomiseen ja yhteiskuntavastuun kehittämiseen. (Niskala & Tarna 2003, 81.) Juholinin mukaan suurinta tunnustusta ovat saavuttaneet seuraavat kahdeksan standardia, joita voidaan kutsua globaaliksi kahdeksikoksi: (Juholin 2004, 64–66.)

- Yhdistyneiden kansakuntien Global Impact, joka nykyisin tunnetaan nimellä Global Compact (Global Compactin verkkosivusto).
- ILO:n työelämän perusoikeudet
- Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n monikansallisten yritysten ohjeet
- ISO 14000

- Global Sullivan -periaatteet
- Social Accountability 8000
- AccountAbility 1000
- Global Reporting Initiative

YK:n Global Compact on käytännönläheinen kehysmalli kestävän kehityksen politiikkaan ja käytäntöön liittyen. Global Compact kehysmalli sisältää yhteensä kymmenen periaatetta, jotka liittyvät ihmisoikeuksiin, työvoimaan, ympäristöön ja korruption ehkäisyyn. Global Compact pyrkii kehysmallinsa avulla rakentamaan maailmanlaajuisia keinoja, joiden avulla periaatteet ja arvot hyödyntäisivät kaikkia osapuolia. (Global Compact verkkosivusto.)

ILO:n työelämän perusoikeudet ovat nimensä mukaisesti oikeuksia, jotka jokaisella työntekijällä kaikkialla maailmassa pitäisi olla. ILO eli kansainvälinen työmarkkinajärjestö on jo vuodesta 1918 lähtien ylläpitänyt ja kehittänyt näitä globaaleja standardeja. Standardien tarkoituksena on mahdollistaa turvallinen, oikeudenmukainen, vapaa, turvallinen, arvokas ja ihmisarvoja kunnioittava työ sukupuolesta riippumatta kaikkialla maailmassa. (ILO:n verkkosivusto.)

OECD:n monikansallisten yritysten ohjeet ovat vapaaehtoisuuteen perustuvia suosituksia, joiden tarkoituksena on edistää vastuullista liiketoimintaa. Suositukset pyrkivät edistämään yritysten globaalia panosta taloudellisen, ympäristön ja sosiaalisen kehityksen puolesta. Toimintaa tukevat ohjeistuksen lisäksi kansallisten hallitusten perustamat yhteyselimet, jotka auttavat soveltamaan suosituksia ja tekemään toimintaohjeista tunnetumpia. (OECD 2011, 4.)

ISO 14000 on standardisarja, joka tarjoaa työkaluja yritysten ympäristöjohtamisen tueksi. Sarjan päästandardit ovat ISO 14001 ja ISO 14004. Ensiksi mainitun kerrotaan olevan maailman suosituin ympäristöjärjestelmä, joka tarjoaa järjestelmällisen tavan kehittää ympäristöasioiden hallintaa ja ympäristönsuojelun tuloksellisuutta. Se sisältää myös vaatimuksia ja opastusta standardien soveltamiseen. ISO 14004 -standardi liittyy myös ympäristöjärjestelmiin tarjoamalla yleisiä ohjeita periaatteista, järjestelmistä ja tukea antavista menetelmistä. (ISO 14000 -esite, 1–8.)

Global Sullivan -periaatteet sisältävät kahdeksan kohdan listan sosiaalisen vastuun periaatteista. Lista sisältää varsin yleisiä periaatteita esimerkiksi työntekijöiden syrjintää vastaan. (Global Sullivan principles -verkkosivusto.)

Social Accountability 8000 on Social Accountability Internationalin kehittämä sosiaaliseen vastuuseen liittyvä sertifiointistandardi. Standardin mukaan työpaikoissa pitäisi koosta ja sijainnista riippumatta käyttää yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä tapoja toimia. Sertifioinnissa otetaan huomioon esimerkiksi asiat, jotka liittyvät lapsityövoimaan, pakotyövoimaan, turvallisuuteen, terveyteen, järjestäytymisvapauteen, työehtosopimusneuvotteluihin, syrjintään, työtunteihin, riittävään palkkaan ja hallintajärjestelmiin. (Social Accountability verkkosivusto.)

AccountAbility on organisaatio, joka tarjoaa ratkaisuja kestävän kehityksen ja vastuullisuuden haasteisiin. Organisaation kehittämä standardi AA1000 perustuu periaatteisiin, jotka auttavat organisaatioita toimimaan vastuullisemmin, kestävämmiin ja olemaan samalla yhä paremmin tilivelvollisia toiminnastaan. Standardit auttavat havaitsemaan haasteita, jotka liittyvät hallintoon, liiketaloudelliseen toimintamalliin ja yrityksen strategiaan. Lisäksi standardi tarjoaa käytännönläheistä ohjausta, jolla varmennetaan sidosryhmien osallistuminen ja kestävän toimintamallin toimivuus. (AccountAbility:n verkkosivusto.)

Global Reporting Initiativen yhteiskuntavastuun raportointistandardi on yksi merkittävimmistä, ellei jopa kaikkien merkittävin yhteiskuntavastuuseen liittyvä standardi. GRI on voittoa tuottamaton organisaatio yli 30 000 jäsenellä. Organisaation suurena visiona mainitaan kestävä maailmantalous. (GRI:n verkkosivusto/yleistä.)

Kujalan ja Kuvajan (2004) mukaan Global Reporting Initiativen lopullisena tarkoituksena on nostaa yritysraportointi tilinpäätösraportointia vastaavalle luotettavuuden tasolle. Taustaa asiaan tuo se, että yritykset ovat raportoineet ympäristövastuistaan erillisen raportin muodossa 1990-luvun puolivälistä lähtien, josta on edetty yhä laajempaan vastuuraportointiin. Haastavuutta arviointiin on tuonut standardien vähäinen lukumäärä, joka on vaikeuttanut erityisesti vertailtavuutta. Global reporting iniciativen vuonna 2000 julkaiseman ohjeluonnoksen tavoitteena oli tuoda asiaan helpotusta. Ohjeistuksen ydin-

asioita oli yritysten välisen vertailukelpoisuuden parantaminen kautta linjan. (Kujala & Kuvaja 2004, 175–178.)

GRI:n raportointimalli sallii toiminnan vaiheittaisen kehittämisen. Yritys pystyy siis pienin askelin kehittämään raportoinnin osa-alueitaan kohti kattavaa raportointia. (Kujala & Kuvaja 2004, 175–178.) Malli on ylipäättään hyvin joustava ja tarjoaa yrityksille mahdollisuuden ohjeistuksen noudattamiseen melko vapaasti. Tietyt minivaatimukset pitää kuitenkin täyttää, jotta yritys voi mainita raportin olevan GRI-ohjeistuksen mukainen. Minimivaatimusten sanotaan varmistavan raportin vertailukelpoisuuden, mutta toisaalta tarjottu joustavuus antaa mahdollisuuden jättää esimerkiksi avaintunnuslukuja pois raportista, kunhan asian vain perustelee. Usein syy voi olla aivan luonnollinen, kuten tietojen keräämiseen liittyvä ongelma. GRI ei kuitenkaan ollenkaan varmenna edes vähimmäisvaatimusten käyttämistä, joten raporttien pätevyyden arviointi jää niiden hyödyntäjien arvioitavaksi. (Niskala & Tarna 2003, 106–107.) Kesko oli vuonna 2000 ensimmäinen suomalainen yritys, joka toteutti raporttinsa Global Reporting Initiativen ohjeistuksen mukaisesti (Niskala 2003, 90). Nykypäivänä GRI:n malli on laajasti käytössä erityisesti suuremman luokan yrityksissä.

GRI:n ohjeistuksesta on julkaistu useita eri versioita ja nykyisin käytössä oleva kolmannen sukupolven G.3 -ohjeistus julkaistiin vuonna 2006. Vuonna 2011 se päivitettiin versioon 3.1. Uusinta versiota luonnollisesti suositellaan käytettävän, mutta edeltävä 3.0 versio on vielä nykypäivänäkin pätevä ohjeistus. Seuraavaa G4 -versiota kehitetään koko ajan ja julkaisun pitäisi tapahtua vuoden 2013 aikana. Tulevan version tarkoituksena on keskittyä entistä paremmin ydinasioihin, jotta sekä raporttien käyttäjät että tekijät saisivat raportista enemmän lisäarvoa. (GRI:n verkkosivusto/latest guidelines.)

GRI:n ohjeistusta on myös kritisoitu. Laineen (2009) mukaan GRI -standardista huolimatta yritykset saattavat silti raportoida haluamallaan tavalla käyttäen apunaan pitkälle mietittyä retoriikkaa, joka saa yrityskuvan näyttämään mahdollisimman hyvältä. GRI-standardi näyttää Laineen mukaan paperilla hyvältä, mutta hän kyseenalaistaa mallin toimivuuden. Ohjeistus ei hänen mukaansa anna todellista varmuutta siitä, että se todella palvelee yritys vastuuta tilivelvollisuuden ja läpinäkyvyyden näkökulmista. (Laine 2009, 40–42.)

Hawke (2002) kirjoittaa raportoinnin ongelmista liittyen McDonaldsin GRI-raporttiin. Vaikka Hawken teksti on kirjoitettu perustuen yrityksen GRI-raporttiin, sopii se varmastikin hyvinkin yleisesti kuvailemaan sitä, millaisia haasteita yhteiskuntavastuuraportoinnin oikean ja riittävän kuvan antamiseen liittyy. (ks. Gray & Milne 2004, 77.)

Kysymys, joka meidän pitää kysyä on, mikä on riittävästi? Onko se riittävä, että joka viides Yhdysvalloissa syöty ateria on pikaruokaa? Tekeekö se McDonaldsin tyytyväiseksi? Tahtooko McDonald's, että ihmiset Yhdysvaltojen ulkopuolella juovat 550 tölkkiä limonadia henkeä kohti vuodessa, kuten amerikkalaiset tekevät? McDonald's ei vastaa näihin kysymyksiin, koska juuri kyseiset asiat ovat yhtiön ydintoimintaa. Pätevä yhteiskuntavastuuraportti esittäisi kysymyksen, joka kuuluu: 'mitä jos kaikki tekisivät niin?'. Mikä olisi silloin McDonaldsin ekologinen jalanjälki? Mikä on yrityksen ekologisen jalanjäljen suuruus edes tällä hetkellä? Raportti varovasti väistää yhtiön todelliset ympäristövaikutukset. Siinä puhutaan veden käytöstä yhtiön toimipisteissä, mutta jätetään kertomatta kuinka jokaisen Quarter Pounder -hampurilaisen tekemiseen vaaditaan yli 2200 litraa vettä. Rehellinen raportti kertoisi sidosryhmille, kuinka paljon kustannuksia yhteisölle kertyy McDonaldsin kaltaisen yhtiön tukemisesta.

- Hawke 2002 (Grayn & Milnen 2004, 77 mukaan.)

Juholinin (2004) kahdeksan standardia sisältävä lista on jo vajaa kymmenen vuotta vanha. Ei ole aivan selvää, miten suosittuja kaikki listan standardit nykypäivänä ovat. Sen vuoksi on syytä kertoa muutamista muistakin standardeista, joita ovat laadunhallinnan standardi 9001/9002 sekä työturvallisuusstandardit OHSAS 18001 ja BS 8800.

ISO 9001/9002 ovat laadunhallintajärjestelmiin liittyviä standardeja. Ensiksi mainittu sisältää perusteet ja sanaston, kun taas 9002 sisältää vaatimukset. Standardeja kehitetään ISO:n työryhmissä asiantuntijoiden voimin ja yrityksille niitä myöntävät sertifiointialan akkreditoidut yritykset. (Suomen standardisoimisliiton verkkosivut/9001.)

OHSAS 18001 on työterveys- ja työturvallisuusjohtamisjärjestelmiin liittyvä standardi. OHSAS 18001 on toimialariippumaton standardi, joka auttaa yrityksiä tunnistamaan toimintaansa liittyviä vaaratilanteita ja tehostamaan yrityksen toimintaa. Perusrakenteeltaan OHSAS 18001 muistuttaa esimerkiksi ISO 14001 -standardia, joka helpottaa erilaisten standardien yhteensovittamista. (LRQA:n verkkosivusto.)

BS 8800 eli British Standard 8800 on myös työterveyteen ja työturvallisuuteen johtamisjärjestelmiin liittyvä standardi (Qualityaustrian verkkosivusto).

2.8.2 Yhteiskuntavastuuraportoinnin aloittaminen

Moilasan ja Haapasen (2006) tutkimuksessa mukana olevissa yrityksissä raportoinnin aloittaminen käytännön tasolla aloitettiin niin, että kirjattiin mitä oltiin ennenkin tehty ja miten oltiin toimittu. Oikeastaan mikään ei varsinaisesti raportoinnin ensimmäisessä vaiheessa oleellisesti muuttanut yritysten yhteiskuntavastuullista toimintaa. Hyötyjä nähtiin pitkällä aikavälillä tulevan enemmänkin sitä kautta, että kirjattiin myös kehittämissuunnitelmia, joiden tulokset näkyvät vasta joskus tulevaisuudessa. (Moilanen & Haapanen 2006, 132.)

Prosessia, jossa yrityksen yhteiskuntavastuuta aletaan määritellä ja vaatia, kutsutaan vastuuagendaksi. Alkupanija voi olla mikä tahansa taho, kuten asiakas tai omistaja, eikä aloittajan tarvitse olla ollenkaan mukana lopullisen vastuuagendan muodostamisessa. Käytännössä muodostamisessa on aina mukana useita toimijoita, joiden näkemykset poikkeavat toisistaan. Yhtiön sisäisessä määrittelyprosessissa keskeisenä muodostajana voi olla esimerkiksi yrityksen johto. (Anttiroiko 2004, 47.)

Yhteiskuntavastuuraportointi on saatettu aloittaa hyvin monenlaisten syiden vuoksi. Se on voitu aloittaa ihan vain siksi, että yhteistyökumppanit tai kilpailijat harjoittavat raportointia. Yritykset voivat myös vaatia nykypäivänä toisiltaan samankaltaisia toimintatapoja ja periaatteita, joka tuo sitä kautta painetta yritystä kohtaan. Asia voidaan nähdä niin, että raportointi on yksi keino varmistaa se, ettei yhteistyökumppanien toiminnan laatu olennaisesti eroa yrityksen oman toiminnan laadusta. Yksi syy raportointiin voi olla myös yhteiskuntavastuuraportoinnin muodikkaus. (Moilanen & Haapanen 2006, 132.)

Ulkoiset tekijät erilaisine sidosryhmineen voivat toimillaan luoda painetta yritykselle, mikä konkretisoituu yhteiskuntavastuuraportoinnin aloittamisena. Ulkoisten sidosryhmien kiinnostus aiheeseen toimii usein aivan oleellisena tekijänä. Moilasan ja Haapasen (2006) mukaan ulkoisten tekijöiden lisäksi tärkeänä osana yrityksen kiinnostuksessa yhteiskuntavastuuraportointia kohtaan voidaan pitää yrityksen johtoa. Yhteiskuntavastuun voidaan sanoa ylittävän laissa määritetyn vastuun rajat, mistä johtuen johdon sitoutuminen ja johdon asettamat vaatimukset koko organisaatiolla voidaan nähdä erittäin merkit-

tävänä tekijänä yhteiskuntavastuuraportoinnin aloittamisessa. (Moilanen & Haapanen 2006, 132.)

2.8.3 Yhteiskuntavastuuraportin hyödyt yritykselle

Yhteiskuntavastuuraportoinnin hyödyt ovat yrityskohtaisia ja voivat liittyä monenlaisiin asioihin. Raportointi tukee yrityksen johtamista ja on osa riskienhallintaa. Lisäksi raportointi lisää sidosryhmätoiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Raportointiin vaadittava prosessi auttaa myös tunnistamaan toiminnan kehittämisen kannalta olennaisia asioita. (Juholin 2001, 229–231.)

Niskalan ja Tarnan (2003) mukaan yksi menestyvän ja hyvin johdetun yrityksen tunnusmerkeistä on hyvin hoidettu yhteiskuntavastuu. He näkevät yhteiskuntavastuun yrityksen arvoon vaikuttavana tekijänä, koska negatiivisten tapahtumien riski on pienempi hyvin yhteiskuntavastuunsa hoitavan yrityksen kohdalla. Rahoittajilla on olemassa laskentamalleja, joiden avulla otetaan huomioon yhteiskuntavastuun eri osa-alueiden merkitys riskienhallinnan kannalta. Nämä riskit vaikuttavat erityisesti yrityksen takaisinmaksukykyyn ja ympäristöriskien huomioimiseen vakuutusarvossa. (Niskala & Tarna 2003, 1–11.)

Moilanen ja Haapala (2006) pitävät yrityksen mainetta tärkeänä henkilöstön rekrytoinnin kannalta. Hyvästä ja osaavasta työntekijästä kilpaillaan työmarkkinoilla ja silloin yrityksen vetovoimalla voi olla hyvinkin merkitystä. Yhteiskuntaraporttien voisi jopa sanoa olevan kilpailua hyvästä maineesta. (Moilanen & Haapala 2006, 5.)

Yhtenä kannustimena hyvin asiansa hoitavalle yritykselle on mahdollisuus päästä mukaan yhteiskuntavastuun pörssi-indekseihin. Indeksien kriteerien perusteella mukaan pääsevät yhteiskuntavastuun parhaita käytäntöjä edustavat yritykset. Nykypäivänä vastuuta osoittavia indeksejä käytetään sijoituspäätösten tekemisiin erityisesti eettisten sijoittajien ja joissain määrin myös eläkerahastojen parissa. Useissa maissa on olemassa sijoitusperiaatteiden julkisuutta ja yhteiskuntavastuuta huomioivaa lainsäädäntöä. (Niskala & Tarna 2003, 10.)

The Economist teki vuonna 2008 yritysjohtajille kyselyn, jossa kysyttiin näkemyksiä vastuullisuuden liiketoiminnallisista vaikutuksista. Johtajista 57 prosenttia oli sitä mieltä, että vastuullisuudesta tulevat hyödyt ylittivät siitä aiheutuvat kulut. Tutkimuksessa hyötyjen nähtiin tulevan erityisesti maineen parantumisesta, pienentyneistä energiakuluista ja uusien markkina-alueiden löytämisestä. (ks. työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivusto.)

Yhteiskuntavastuuraportoinnista voi olla yrityksille hyötyä, mutta Laine (2009) kyseenalaistaa raportoinnin hyödyt yhteiskunnallisella tasolla. Hänen mukaansa kestävä kehityksen raportoinnissa on enemmän kyse reagoinnista ulkoisiin paineisiin, kuin merkittävästä muutoksesta yritysten tilivelvollisuudessa tai läpinäkyvyydessä. Yritykset hyödynsivät kestävä kehityksen raportointia parantaakseen omaa asemaansa yhteiskunnassa. Raportointi vahvistaa vaikutelmaa, että yhteiskunta olisi kehittymässä oikeaan suuntaan ympäristöasioissa ja kestävä kehityksen kannalta. Lopulta yritysten kestävä kehityksen raportoinnin voidaan Laineen mukaan sanoa olevan yhteiskunnallisen muutospotentiaalinkin kannalta erittäin rajoittunutta. (Laine 2009, 40–42.) Ylipäätään hänen mukaan on täysin selvää, että organisaatiot käyttävät yrityksen vastuullisuudesta kertovia tiedotteitaan kommunikaatiovälineinä, jotka pyrkivät näyttämään yrityksen positiivisessa valossa (Laine 2009, 8).

2.8.4 Yhteiskuntavastuuraportin muut hyödyntäjät

Jussila (2010) nostaa esiin yrityksen ulkopuolisista sidosryhmistä vastuuraporttien hyödyntäjiksi erityisesti yhteiskuntavastuun asiantuntijat, joita löytyy esimerkiksi järjestöistä, mediasta, sijoitusalan toimijoista ja kilpailevista yrityksistä. Yhteiskuntavastuuraporttien kohderyhmänä ei voida pääsääntöisesti pitää asiakkaita ja kuluttajia. Tämä näkökulma korostuu erityisesti silloin, kun yrityksessä on muita yhteiskuntavastuun viestintäkeinoja erillisen raportin lisäksi. Nykyään tämä on varsin yleistä ja silloin raportti voidaan suunnata yhä selvemmin asiantuntijoille. (Jussila 2010, 148–149.)

Niskala ja Tarna (2003) korostavat tarkemmin määrittelemättä sidosryhmien tärkeyttä. Heidän mukaansa raportointi on keskeinen väline yrityksen ja sidosryhmien välisen luottamuksen rakentamiseen ja kehittämiseen. Yhteiskuntavastuuraportointi tarjoaa väli-

neet jatkuvaan vuorovaikuttamiseen automaattisen jatkuvuuden kautta. Samalla se lisää yrityksen toiminnan läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Sidosryhmät pystyvät raportoinnin kautta ymmärtämään paremmin yrityksen yhteiskuntavastuun painopisteitä ja tulevaisuuden suunnitelmia. (Niskala & Tarna 2003, 82.)

2.8.5 Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen

Jussilan (2010) mukaan yhteiskuntavastuuraportin varmentamisella tarkoitetaan riippumattoman ulkopuolisen tahon, kuten tilitarkastajan tekemää yhteiskuntavastuuraportin sisällön ja tietojen tarkistusta. Varmentamisessa on hyvin pitkälti kyse siitä, että siinä verrataan raportin kertomia tietoja yrityksen todelliseen toimintaan. Tarkoituksena on varmistaa tietojen luotettavuus, estää yritystä kertomasta epävarmoista tiedoista varmojen tietojen rinnalla ja estää tietojen kaunistelu. Tarkastuskohteena on vain raportti, eikä varmistus ota kantaa yrityksen yhteiskuntavastuun tasoon. Varmentaminen pyrkii omalta osaltaan edistämään yritysten tietojen mitattavuutta ja vertailtavuutta. (Jussila 2010, 149–150.)

Kuvajan ja Kujalan (2002) mukaan varmennuksen eli verifiointin sisältö on toimeksiantajan ja tekijän välinen asia, eikä siitä ole olemassa yhtä kansainvälisesti toteutettavaa mallia. Global Reporting Initiative suosittelee raportin varmentamista. GRI:n mielestä varmentamisessa erityisen tärkeää on huomioida sidosryhmien erityisasema. Konsultoidulla sidosryhmiä raportointi kehittyy entistä enemmän sidosryhmien odotuksia vastaavaan suuntaan lisäten samalla raportin uskottavuutta. (Kuvaja & Kujala 2002, 184–185.)

Jussilan (2010) mukaan yhteiskuntavastuuraporttien varmentaminen tulee yleistymään tulevaisuudessa. Varmentaminen ei kuitenkaan tule hänen mielestään koskaan olemaan välttämätöntä kaikille yrityksille. (Jussila 2010, 149–150.)

2.9 Globaali kestävän kehityksen näkökulma

Yhteiskuntavastuun teemat liittyvät oleellisesti maapallon kestäväan kehitykseen, joten on syytä pohtia asiaa myös laajassa globaalissa mittakaavassa. Yhteiskuntavastuurapor-

tit ovat yksi keino tuoda esiin kestävän kehityksen asioita. Kestävään kehitykseen liittyvistä kysymyksistä nousee esiin esimerkiksi suomalaisten yritysten vaikutus globaalissa mittakaavassa, syyt miksi yhteiskuntavastuusta puhutaan nykypäivänä niin paljon ja pohdintaa mistä syystä toimenpiteitä kestävän kehityksen eteen tehdään. Valtio rooli voidaan nähdä aivan olennaisena tekijänä kestävän kehityksen edistämisessä sekä yksin että yhdessä toistensa valtioiden kanssa. Lisäksi valtiolla on vastuu yritysten omistajana ja vallankäyttäjänä.

Sukhevin (2009) mukaan sodanjälkeisen talouskasvun historia on ollut kestäättömän kehityksen historiaa. Hänen mukaansa se on ollut kestäättömästä sekä planeettamme ekosysteemin että itse asiassa koko ihmisrodun kannalta. Muutamien tuoreiden kestävän kehityksen mittarien mukaan globaali ekologinen jalanjälkemme on kaksinkertaistunut viimeisten 40 vuoden aikana. (Sukhev 2009, 18–21.) Jacksonin (2009) mukaan maapallon talous on kasvanut jopa yli viisinkertaiseksi 1900-luvun puolivälin jälkeen. Saman kasvuvauhdin jatkuessa globaali talous olisi vuonna 2100 jo 80 kertaa suurempi kuin se oli 1950. Näin valtava kasvuvauhti on historiallisesti täysin poikkeuksellista ja täysin ristiriidassa sen tieteellisen tiedon kanssa, joka meillä on resurssien riittävydestä. Kestämättömän kulutus uhkaa haurasta ekologiaa, josta ihmiskunnan eloonjääminen riippuu. (Jackson 2009, 36.) Kaksi kriittistä tekijää määrittelevät maapallon voimavarat kestävyys suhteen. Ensimmäisen rajoitteen muodostavat ne rajalliset ekologiset resurssit, joiden varassa elämä maapallolla on ylipäättään mahdollista. Toinen rajoite on maapallon väestö, jonka kasvaessa rajat alkavat tulla vastaan. (Jackson 2009, 67.)

Tulevaisuus on haaste myös siksi, että Sukhevin (2009) mukaan biologisen jalanjälkemme on jo nyt 30 prosenttia suurempi kuin maapallon biologinen kyky vastata tarpeisiimme. Yksin väestön kasvuennusteiden perusteella maapallon väestön ruokintaan vuonna 2050 tarvitaan 50 prosenttia enemmän elintarvikkeita verrattuna nykyiseen. Tällä hetkellä 35 prosenttia maapallon pinta-alasta on muutettu maatalouskäyttöön, mikä rajoittaa tuotannon mahdollisuuksia. (Sukhev 2009, 18-21.)

Grayn (2006a, 793.) mukaan nykyinen kansainvälinen talouskapitalismi on oikeastaan suunniteltu maksimoimaan ympäristöhaitat. Gray (2006a, 794–795) kuittaa puheet vastuullisesta ja kestävästä kapitalismista pelkkänä valheena.

2.9.1 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos aiheutuu kasvihuonekaasujen kertymisestä ilmakehään. Tätä ilmiötä kiihdyttää ihmisen toiminta, jonka tekemisistä merkittävää on erityisesti fossiilisten polttoaineiden polttaminen. Ilmakehällä on vain rajallinen kyky sulauttaa näitä päästöjä aiheuttamasta vaarallisia muutoksia ilmastossa. (Jackson 2009, 33.)

Jacksonin (2009) mukaan ilmastonmuutos tuotiin maailman tietoisuuteen 1980-luvun lopulla. Siitä lähtien asian merkittävyys on vain kasvanut ja se on noussut itsestään selväksi osaksi poliittista agenda. Viimeisen vuosikymmenen ajalta merkittävää ilmastonmuutoksen tutkimusta on edustanut erityisesti vuonna 2006 julkistettu arvovaltainen Sternin raportti. Maailmanpankin ekonomina toiminutta Nicholas Sterniä pyydettiin johtamaan ilmastonmuutoksen taloudellisia seurauksia selvittänyttä tutkimusta. Sternin raportin johtopäätöksen mukaan pystyisimme pienellä uhrauksella bruttokansantuotteen välttymään paljon suuremmilta menetyksiltä myöhemmässä vaiheessa. Raportti sai suurta huomiota osakseen ja sitä kautta ilmastonmuutoksen näkyvyys nousi entisestään. (Jackson 2009, 33–34.)

Globaalissa mittakaavassa Suomen osuus päästöistä on hyvin pieni. Näkökulmaa asiaan antaa Time -lehti (2013), joka julisti Kiinan hiilen käytön maailman pelottavimmaksi ympäristöfaktaksi. Kiina käyttää hiiltä tällä hetkellä lähes yhtä paljon kuin koko muu maailma yhteensä. Alhainen hinta tekee hiilestä tehokkaan energiamuodon, vaikka todellisena hintana olisi sen tuottama haitta maapallolle. (Time -lehden verkkosivusto.) On siis täysin selvää, että suuriin muutoksiin tarvitaan kansainvälisiä sopimuksia, joihin useat maat yhdessä sitoutuvat. Suomi ei yksin saa muutosta aikaan. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö Suomen ja suomalaisten yritysten tekemisillä olisi mitään merkitystä.

2.9.2 Bruttokansantuote ja ihanteena talouskasvu

Bruttokansantuote (bkt) on laajasti ottaen kansakunnan tai jonkin alueen "taloudellisen aktiviteetin" mitta. Tämän näkemyksen mukaan henkeä kohti lasketun bkt:n kasvu on sama asia kuin hyvinvoinnin kasvu. Tämä on varmasti syy siihen, että bkt:n kasvu on ollut talouspolitiikan tärkein tavoite kaikkialla maailmassa lähes koko viimeksi kulu-

neen vuosisadan ajan. Bkt:n kasvua pidetään itsestään selvänä tavoitteena ja pelkkä ajatus hyvinvoinnista ilman talouskasvua tuntuu monista kaukaiselta ajatukselta. (Jackson 2009, 25–26.)

Jackson (2009) kritisoi bkt:n käyttämistä hyvinvoinnin mittarina. Hänen mukaansa bkt:n puutteet taloudellisen hyvinvoinnin mittarina ovat hyvin tiedossa. Puutteisiin kuuluvat bkt:n kyvyttömyys ottaa kunnollisella tavalla huomioon muutoksia pääomakanassa, eikä se myöskään huomioi epätasaisen tulonjaon aiheuttamia todellisia hyvinvointitappioita. Bkt ei myöskään kykene sopeutumaan luonnonvarojen ja muiden luontopääoman muotojen ehtymiseen. Se ei huomioi saastumisen ja pitkäaikaisen luonnon vahingoittumisen aiheuttamia ulkoisia kustannuksia, eikä rikollisuudesta syntyviä kustannuksia. Jacksonin mukaan syytöksillä bruttokansantuotetta vastaan on vahva taloudellinen perusta. (Jackson 2009, 206.)

Bruttokansantuote ei kuitenkaan ole ainoa olemassa oleva hyvinvoinnin mittari. Euroopan unionin tasolla kehitetty EU-SILC ottaa hyvinvoinnin mittareissaan huomioon esimerkiksi köyhyyden (Euroopan unionin verkkosivusto). Ympäristötilinpito on toinen vaihtoehtoinen hyvinvointiin liittyvä mittaristo, joka ottaa huomioon ihmisten toiminnan luonnolle aiheuttamia vaikutuksia. Ympäristötilinpidon tilastot julkaisee Suomessa Tilastokeskus. (Tilastokeskuksen verkkosivusto.)

3 VALTION OMISTAJAPOLITIikka

Vuonna 2007 hallitus teki periaatepäätöksen, jossa linjattiin omistajaohjauksen keskeiset periaatteet ja toimintatavat. Periaatepäätöksessä yhtiöt jaettiin kahteen ryhmään, markkinaehtoisesti toimiviin ja valtion erityistehtäviä hoitaviin yhtiöihin. Markkinaehtoisissa yhtiöissä tavoitteena on parhaan kokonaistuloksen saavuttaminen, jota arvioidaan kannattavuuden ja omistaja-arvon pitkäjänteisen kasvun perusteella. Erityistehtäviä hoitavissa yhtiöissä tavoitteet ovat ensisijaisesti yhteiskunnallisia. Yleistavoitteena on, että toiminta olisi kannattavaa. (Valtion yhtiöomistus 2007, 4.)

Periaatteena on, että kaikki pörssilistatut yhtiöt toimivat täysin markkinaehtoisesti, joten niissä ei pitäisi olla merkitystä sillä, onko valtio enemmistö- vai vähemmistöosakkaana. Talouspoliittinen ministerivaliokunta antoi vuoden 2008 tammikuussa kannanoton, jossa vahvistettiin omistajapolitiikan linjaus, jonka mukaan tärkeänä pidettiin osakkeenomistajan roolin erottamista yhtiön tekemistä liiketoiminnallisista päätöksistä. Kannanotolla korostettiin, että listattujen yritysten tavoite on taloudellinen kannattavuus, eikä niille voida asettaa poikkeavia yhteiskunnallisia tai aluepoliittisia tavoitteita. (Valtion yhtiöomistus 2007, 4.)

Valtion yhtiöomistusta koskevassa päätöksenteossa sovelletaan omistajaohjauslakia (Laki valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta, 1368/2007), joka ei ole ristiriidassa arvopaperimarkkinalain kanssa. Lain (1368/2007) mukaan omistajaohjaus tarkoittaa äänioikeuden käyttämistä yhtiökokouksissa sekä muita määrittelemättömiä toimenpiteitä, joiden avulla omistajana vaikutetaan yhtiön hallintoon ja toimenpiteisiin. Osa omistajaohjauksesta on julkista ja helposti havaittavaa, kuten yhtiökokouksiin osallistumista, mutta merkittävä osa omistajaohjauksesta tapahtuu yhteydenpitona omistajan ja yrityksen johdon kesken (Valtion yhtiöomistus 2007, 5.)

Valtioneuvosto julkaisi 3.11.2011 uuden periaatepäätöksen koskien omistajapolitiikkaa. Periaatepäätöksen tarkoituksena oli terävöittää valtion tavoitteita yritysten omistajana ja tuoda uutena asiana ensimmäistä kertaa kirjallisesti julki yhteiskuntavastuullinen ulottuvuus. Periaatepäätös sisälsi valtion listaamattomia yrityksiä koskevan raportointimallin.

Yhteiskuntavastuuraportin julkaisemista ei kuitenkaan edellytetä. Raportointimalli on erittäin kattava ja sisältää yhdeksän yhteiskuntavastuuseen liittyvää aihealuetta alaotsikoineen ja ohjeistuksineen. Mallin lähteinä on käytetty Global Reporting Initiatiiven G3-ohjeistusta, kirjanpitolautakunnan ohjetta toimintakertomuksen laatimisesta, työ- ja elinkeinoministeriön yritys vastuun tietopakettia, arvopaperiyhdistyksen listayhtiöiden hallinnointikoodia ja ISO 26000 -yhteiskuntavastuustandardia. Erityisesti GRI:n ohjeistuksen kerrotaan vaikuttaneen mallin sisältöön. Raportointimallissa on mukana erityisen paljon yhteiskunnallisia ulottuvuuksia, mikä on toki aivan luonnollista, koska mallin kohteena oleville valtion omistamille yrityksille voidaan asettaa myös yhteiskunnallisia tavoitteita. (Valtioneuvoston omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös 2011, 18–36.)

3.1 Valtiokonttorin omistajaohjausyksikkö

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausyksikkö aloitti toimintansa 1.5.2007. Omistajaohjausyksikkö koostuu asiantuntijoista, jotka vastaavat markkinaehtoisten yhtiöiden omistajaohjauksesta sekä niiden koordinoinnista ja ohjeistuksesta. Osaston tehtäviä ovat valtion osakemyyntien ja osakemerkintöjen suunnittelu, toteutus ja yhtiöiden omistuspohjan laajennukset. Valtion kokonaan omistamissa yhtiöissä yksikön vastuutehtävänä on kehitystyö, jolla varmistetaan kasvu ja markkinaehtoinen toiminta. Osaltaan omistajaohjausyksikkö sitoutuu tavoitteeseensa olla hyvä omistaja. Tarkoituksena on omistajana toimia johdonmukaisesti, ennakoivasti ja edistää yhtiön pitkäjänteistä kehittämistä. (Valtion yhtiöomistus 2007, 7.)

Omistajaohjausyksikkö ohjaa yli kolmeakymmentä listaamatonta yhtiötä ja kolme pörssilistattua yhtiötä. Pörssilistatut yhtiöt ovat Finnair, Fortum ja Neste Oil. Kaikki kolme pörssi-yhtiötä ovat valtioneemmistöisiä yhtiöitä yli 50 prosentin omistusosuudella. Yhtiöissä valtiolla on sijoittajaintressin lisäksi strateginen intressi ja omistuksen alarajaksi on säädetty 50,1 prosenttia. Mikäli omistusosuutta pienennetään tai siitä luovutaan, täytyy strategiset intressit turvata muulla tavoin. (Valtion omistusosuudet ja eduskuntavaltuudet 3.1.2001, 1–2.) Aika-ajoin on ollut puhetta omistuksen vähentämisestä erityisesti Finnairin kohdalla, mutta jää nähtäväksi toteutuuko asia koskaan (esim. Taloussanomien verkkosivusto).

3.2 Solidium

Solidium on vuonna 2008 perustettu Suomen valtion kokonaan omistama osakeyhtiö. Yhtiön tehtävänä on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yrityksissä ja kasvattaa omistustensa taloudellista arvoa olemalla pitkäjänteinen omistaja. Yhtiöllä oli vuoden 2009 lopussa sijoituksia kymmenessä julkisessa osakeyhtiössä, jotka ovat Elisa Oyj, Kemira Oyj, Metso Oyj, Outokumpu Oyj, Rautaruukki Oyj, Sampo Oyj, Stora Enso Oyj, Sponda Oyj, TeliaSonera AB ja Tieto Oyj. Kaikki yritykset ovat ruotsalaista TeliaSoneraa lukuun ottamatta suomalaisia yrityksiä. (Solidium vuosikertomus 2010, 6.) Solidiumin omistusosuus yhtiöittäin vaihtelee runsaasti, mutta osuus on merkittävä jokaisessa yrityksessä (Liite 1). Valtioneuvoston periaatepäätös kertoo, että Solidiumin toiminta on tärkeää pyrittäessä pitkäaikaiseen ja tuottavaan omistamiseen. Lisäksi Solidiumin kerrotaan rakentavan osakesalkkunsu kotimaisen omistuksen kasvatamiseksi. (Valtioneuvoston periaatepäätös 3.11.2011, 1.)

Solidium ilmoittaa olevansa aktiivinen omistaja ja tekevänsä itsenäisiä päätöksiä tarkoittaen sitä, että se saa vapaasti ostaa ja myydä yhtiöiden osakkeita (Solidium vuosikertomus 2010, 6.). Yhtiö pystyy käyttämään osakkeiden myynneistä tulevia voittojaan investointeihin ja hankkeisiin luodakseen uutta kasvua (3.11.2011, 1). Solidiumin on toimintatavoillaan kyllä osoittanut toimivansa aktiivisen omistajan tavoin. Yhtiö teki vuosien 2011 ja 2012 aikana suhteellisen paljon erilaisia siirtoja osakemarkkinoilla, joista mainittakoon esimerkiksi luopuminen Tikkurilasta ja sijoitukset uusina yrityksinä Talvivaaraan ja Outoteciin. (Solidium vuosikertomus 2011, 6 & Solidium vuosikertomus 2012, 24)

4 EMPIIRINEN ANALYYSI

Empiirisen osuuden tarkoituksena oli valtion pörssiyritysten vuoden 1999 ja 2009 vuosiraportointia tutkimalla selvittää yhteiskuntavastuun ilmeneminen yhtiöiden vuosiraportoinnista. Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten yhteiskuntaraportointi oli kehittynyt, kun verrattiin vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointia vuoden 2009 yhteiskuntavastuuraportointiin. Empiirinen osuus mukailee teoriaosuudessa esiteltyjä yhteiskuntavastuun ulottuvuuksia pyrkimyksenään luoda riittävä kokonaiskuva yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnista ja sen kehittymisestä.

4.1 Yhteiskuntavastuun raportointikeinot

Yrityksen raportointitavoista laadittu taulukko 1 ilmaisee sitä, millä keinoilla yritykset yhteiskuntavastuustaan raportoivat. Periaatteena oli se, että jos mistä tahansa vuosiraportointiin laskettavasta aineistosta löytyi jotain yhteiskuntavastuuseen viittaavaa, on siitä merkintä taulukossa. Sitä ei kuitenkaan otettu huomioon, mikäli yhteiskuntavastuusta vain esimerkiksi mainittiin jossain haastattelussa. Yritykset saattoivat raportoida yhteiskuntavastuustaan myös useammalla kuin yhdellä tavalla. Viittaus verkosta löytyviin lisätietoihin tarkoittaa sitä, että yhtiö viittasi raportoinnissaan useaan kertaan verkkosivuilleen.

Yritysten raportointikeinoista taulukon 1 osoittamalla tavalla näkee, ettei ole olemassa mitään yhtä keinoa, jolla yhtiöt raportoivat yhteiskuntavastuustaan, vaan yhtiöt päättivät pitkälti itse millä tavoin halusivat raportoida. Suurinta suosiota näyttäisi kuitenkin keränneen malli, jossa yhteiskuntavastuusta raportoitiin vuosikertomuksen ja erillisen yhteiskuntavastuuraportin muodossa. Usein silloin vuosiraportin osuus oli ikään kuin tiivistelmä varsinaisesta yhteiskuntavastuuraportista. Vaihtelu oli kuitenkin kaikkiaan varsin suurta raportointikeinojen kohdalla. Osa yrityksistä julkaisi myös erillisiä, esimerkiksi jostain tietystä yksiköstään kertovia raportejaan.

Yhtiöiden raportointikeinojen kehittymisestä kertoi ainakin se, että vuoteen 1999 verrattuna vuonna 2009 kaikki yhtiöt raportoivat yhteiskuntavastuustaan ainakin jollain tasolla. Ei ole havaittavissa, että raportointitavassa olisi tapahtunut suurta selkeää muutosta

minkään raportointikeinon suuntaan, vaan yritykset raportoivat vuonna 2009 hyvin paljon samoin keinoin kuin vuonna 1999.

Taulukko 1. Yritysten yhteiskuntavastuun raportointikeinot

	Vuosi	Olematon	Osana vuosikertomusta	Erillinen yhteiskuntavastuuraportti	Muita erillisiä raportteja	Verkkopohjainen raportti	Viittaus verkosta löytyviin lisätietoihin
Finnair	1999		x	x			
	2009		x	x			
Fortum	1999		x	x			
	2009		x	x			x
Neste Oil	2009		x		x		
Kemira	1999		x		x		
	2009		x	x			
Metso	1999		x				
	2009			x			
Outokumpu	1999		x	x*			
	2009					x	
Rautaruukki	1999		x	x	x		
	2009		x				x
Sponda	1999	x					
	2009		x				
Stora Enso	1999		x	x			
	2009			x			
TeliaSonera	1999		x				
	2009		x				

Tietoverkkojen tulolla yhtä suuremmaksi osaksi yhteiskuntaamme on varmasti ollut suurin muutos yritysten yhteiskuntavastuun raportointikeinoille, kun verrataan vuotta 2009 vuoteen 1999. Vuosikymmen on niin pitkä aika ja internetistä tullut niin merkittävä asia, ettei suuri yhteiskunnallinen muutos voinut olla näkymättä yhteiskuntavastuureportoinnissakin. Vuosiraportointiin laskettavasta aineistosta verkon antamien mahdollisuuksien käyttö vuonna 2009 näkyi selkeimmin Outokummun, Fortumin ja Rautaruukin raportoinnissa. Fortum ja Rautaruukki selkeästi viittasivat yhteiskuntaraportteissaan useasti verkosta löytyviin lisätietoihin, joten yritykset ovat tavallaan tarkoituksella jättäneet raporteistaan kertomatta sellaisia asioita, joita monet muut yritykset raporteissaan

ovat kertoneet. Tämän tyyppisiä tietoja edustavat esimerkiksi GRI:n vertailutiedot (Rautaruukki vuosikertomus 2009, 36). Tutkimuksen yrityksistä selkeästi eniten vuosiraportoinnissaan verkkoon nojasi Outokumpu, joka ei vuonna 2009 julkaissut ollenkaan paperiversiota yhteiskuntavastuuraportistaan. Yhtiön yhteiskuntavastuuraportti löytyi pelkästään verkkopohjaisena vuosikertomukseen integroituna raporttina. Verkkomateriaalin voi siis tässä tapauksessa laskea vuosiraportointiin kuuluvaksi osaksi.

Internet ei kuitenkaan näyttäisi vuosiraportointia ainakaan radikaalisti muuttaneen, kuten taulukon 1 vertailusta huomataan. Verkko on ehkä vaikuttanut enemmän päivittäiseen raportointiin, sillä sieltä löytyy aina tuorein tieto. Tähän tutkielmaan ei verkkoaineiston läpikäynti varsinaisesti kuulu, sillä verkkoaineisto on pitkälti jatkuvasti muuttuvaa, kun taas vuosiraportointi on ikään kuin suuri vuotuinen tietopaketti. Joka tapauksessa sen tarkemmin asiaan menemättä kaikki tutkimuksessa olevat yhtiöt kertovat yhteiskuntavastuustaan myös verkon puolella. Nykypäivänä yhteiskuntavastuu näyttäisi olevan varsin suuressa roolissa yritysten verkkosivuilla, josta löytyy varsin helposti tietoa asiaan liittyen.

Yritysten yhteiskuntavastuun raportointikeinot vaihtelevat yrityksestä riippuen vuosittain jonkin verran. Yhtiöiden raportointihistoriaa tutkimalla huomaa esimerkiksi Outokummun julkaisseen viimeksi vuonna 2008 normaalin paperiversion yhteiskuntavastuuraportistaan, jonka jälkeen yhtiö siirtyi verkkopohjaiseen malliin (Outokummun verkkosivusto/raportointihistoria).

4.2 Yhteiskuntavastuuraportoinnin laajuus

Taulukko 2 kertoo yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointiin käytettävän sivumäärän ottamatta kantaa raportoinnin laatuun. Mukaan lukuihin on laskettu sivumäärä kaikista yhtiöiden julkaisemista yhteiskuntavastuun vuosiraportointiin laskettavista materiaaleista. Yritysten erillisestä raportista sivumäärän näkee yleensä selkeästi. Mikäli yritys julkaisi yhteiskuntavastuuraporttinsa osana vuosikertomustaan, muuttui sivujen laskeminen huomattavasti haastavammaksi. Yhteiskuntavastuuta kun ei kaikissa raporteissa ole jaettu erityisen selkeästi johonkin tiettyyn osaan. Siitä syystä sivumääriä joutui monesti tulkitsemaan. Tämä korostuu erityisesti vuoden 1999 kohdalla, sillä kyseisenä vuonna yhteiskuntavastuuraportointi oli pitkälti ympäristöraportointia ja erosi hyvin paljon

vuoden 2009 raportoinnista, jossa tulkintaa oli huomattavasti vähemmän. Nykypäivän mukaista yhteiskuntavastuuraportointia ei vuonna 1999 juurikaan näkynyt.

Ei ole ollenkaan selvää, minkä asian pystyy yhdistämään yhteiskuntavastuuseen ja minkä johonkin muuhun vastuuseen. Taulukossa 2 sivumääriä on tulkittu varsin löysin perustein. Lukuihin vuoden 1999 kohdalla laskettiin mukaan henkilöstölle omistetut osiot, mitkä voisi aivan hyvin monissa tapauksessa ottaa kokonaan, tai ainakin osittain, pois. On hieman tulkinnasta kiinni, mitkä asiat haluaa laskea mukaan sosiaaliseen vastuuseen. Raja on häilyvä, mutta tärkeintä on pitää huomio kokonaiskuvassa, johon tulkinanvaraiset luvut eivät juurikaan vaikuta. Ei ole esimerkiksi erityisen olennaista, tulkitanko Soneran vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointi täysin olemattomaksi, vai lähes olemattomaksi kahden sivun pituudellaan. Toisaalta esimerkiksi vuonna 2009 Finnair kertoi yhteiskuntavastuustaan tavallaan useissa paikoissa pitkin vuosikertomustaan, joten on haastavaa tulkita, mitkä tiedot sieltä olisi pitänyt yhteiskuntavastuuseen laskea. Mahdollinen muutamien sivujen lisäys tai poisto Finnairin kymmenien sivujen mittaisessa yhteiskuntaraportoinnissa ei ole kuitenkaan erityisen olennaista. Aivan kaikkea materiaalia ei ollut saatavilla johtuen siitä, että kaikkia vanhoja aineistoja ei PDF-muodossa ole edes olemassa. Materiaalin puutteet muodostuivat lopulta kuitenkin varsin vähäisiksi.

Kuten taulukosta 2 nähdään, yhteiskuntavastuuraportointiin käytetty sivumäärä kasvoi valtavasti vuodesta 1999 vuoteen 2009. Oikeastaan vain Rautaruukin ja Fortumin kohdalla raportoinnin sivumäärä laski. Rautaruukin vuosikertomusta ei ollut saatavilla, mutta mikäli se edustaa samaa laajuutta erillisen Raahen terästehtaasta kertovan Rautaruuki Steel ja ympäristö 1999 -raportin kanssa, on yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin sivumäärä laskenut hyvin paljon. Fortumin lukua ei selkeästi voi laskea, mutta sitä on vaikea tulkita muuten kuin laskevasti. Fortumin sivumäärä laskua voidaan pitää yllättävänä, kun otetaan huomioon, että kyseessä on yksi Suomen suurimmista yrityksistä, jonka lisäksi yhteiskuntavastuun merkitys on kasvanut vuodesta 1999 vuoteen 2009. Toki pitää ottaa huomioon se seikka, että yrityksen vuoden 1999 raportointi oli yksi laajimmista kaikki yritykset mukaan lukien. Rautaruukin ja Fortumin kohdalla pitää myös ottaa huomioon se seikka, että molemmat ovat jättäneet paljon asioita kerrottavaksi

verkkosivuilleen. Suora sivumäärien vertailu ei siis tässä tapauksessa välttämättä kerro täyttä totuutta asiasta.

Taulukko 2. Yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin laajuus

	Vuosi	Vuosikertomus	Erillinen yhteiskuntavastuuraportti	Muut raportit	Yhteensä	Muutos
Finnair	1999	5 s.	28 s.		33 s.	+45 s. +236 %
	2009	16 s.	62 s.		78 s.	
Fortum	1999	6 s.	32 s.		38 s.	Ei järkevää laskea, koska Fortum jakautui kahdeksi yhtiöksi.
	2009	12 s.	13s.		25 s.	
Neste Oil	2009	24 s.		16 s.	40 s.	
Kemira	1999	8 s.			8 s.	+ 20 s. + 350 %
	2009	8 s.	20 s.		28 s.	
Metso	1999	2 s.			2 s.	+ 42 s. +2100 %
	2009		44 s.		44 s.	
Outokumpu	1999	5 s.	43 s.*		46 s.	Verkkoraportin sivumäärää ei pysty laskemaan.
	2009		x			
Rautaruukki	1999	2 .s	x**	57 s.	59 s.	Ei lasketa materiaalin puutteesta johtuen**.
	2009	24 s.			24 s.	
Sponda	1999				0 s.	+ 12 s.
	2009	12 s.			12 s.	
Stora Enso	1999	6 s.	36 s.		42 s.	+ 6 s. + 12 %
	2009		48 s.		48.	
Sonera/ TeliaSonera	1999	2 s.			2 s.	+ 66 s. +3400 %
	2009		68 s.		68 s.	

* Raportti 30 sivua ja liitteet 13 sivua
 ** Rautaruukin erillistä raporttia ei ollut saatavissa

Vertailusta taulukon 2 perusteella nähdään, että molempina vuosina sivumäärä pysyi suurin piirtein samoissa lukemissa Stora Ensolla. Lisäksi samaan ryhmään voisi laskea Outokummun. Yhtiön integroitua yhteiskuntavastuuraporttia ei pysty järkevästi laskemaan sivumäärinä, mutta sen voisi arvioida olevan niin laaja aineisto, ettei yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnin laajuus ole ainakaan laskenut. Sekä Stora Ensolla että Outokummulla vuoden 1999 raportointi oli hyvin laajaa, ettei se huomioiden sivumäärän välttämättä voida edes olettaa ainakaan merkittävästi kasvaneen.

Kaikissa muissa yrityksissä taulukon 2 perusteella raportointi kasvoi suuria määriä sekä absoluuttisesti että prosentuaalisesti ilmaistuna. Suurin muutos tapahtui ymmärrettävästi Spondan kohdalla, koska yrityksen lähtötaso oli aivan olematon. Soneran kohdalla sivumäärän kasvu vaikuttaa hurjalta, mutta siihen pitää ainakin osittain suhtautua varauksella. Yrityksen vuoden 1999 raportointi oli lähes olematonta, joten yhteiskuntavastuureportoinnin voisi olettaakin kasvavan. Yrityksessä tapahtui kymmenen vuoden aikana niin suuria muutoksia, että yhtiö oli hyvin erilainen vuonna 2009 suhteessa vuoteen 1999. Toimiala oli toki sama, mutta Telian kanssa fuusioitunut yritys oli valtavasti aikaisempaa Soneraa suurempi yritys. Lisäksi yritystoiminnassa tapahtunut raju laajentuminen kehittyville markkinoille tarkoitti yritykselle lisää haasteita ja luultavasti paineita raportoida yhteiskuntavastuustaan laajemmin.

Tutkimuksen muista yrityksistä Finnair raportoi varsin laajasti jo vuonna 1999, mutta silti yli kaksinkertaisti yhteiskuntavastuureportointinsa sivumäärän. Osittain suurta nousua voidaan ehkä selittää vihreyden vahvalla tulolla yrityksen markkinointitehtijäksi, joka näkyi erittäin vahvasti Finnairin yhteiskuntavastuuviestinnässäänkin. Vihreys ja erityisesti uusi vähäpäästöinen laivasto näkyivät kaikkialla yhteiskuntavastuureportoinnissa. Finnairilla on varmasti tiedostettu, että yhteiskuntavastuuseen kuuluvia ulottuvuuksia voidaan myös ajatella voittoa maksivoivana tekijänä. Toisaalta yrityksen vähän kulluttava laivasto sopii myös kaukolennoille yhtiön Aasian liikenteeseen, jonka merkitys oli vuonna 1999 huomattavasti pienempi suhteessa vuoteen 2009. Kemira voidaan toisena yrityksenä yhdistää erityisesti vihreyteen, sillä vuonna 2009 yrityksen tärkein tuote oli vesi. Metson kohdalla vuoden 1999 vaatimatonta raportointia pystytään ainakin selittämään sillä, että yritys perustettiin vasta kyseisenä vuonna Valmetin ja Rauman yhdistyessä (Metson verkkosivusto).

Vuonna 1999 yhteiskuntavastuureportointiin käytetty keskimääräinen sivumäärä oli pyöristettynä 26 sivua. Vuonna 2009 keskimääräinen sivumäärä oli noussut 41 sivuun eli hieman yli 50 prosenttia. Rautaruukin yhteiskuntavastuureporttia ei ole saatavilla, joten sen puute vääristää lukuja. Vertailua voidaan kuitenkin pitää suuntaa antavana yhteiskuntavastuureportoinnin merkityksen kasvulle. Vuonna 1999 raportointi oli pitkälti ympäristöraportointia ja vuonna 2009 raportointi muuttui huomattavasti laajemmaksi käsittäen useampia ulottuvuuksia. Hieman yli 50 prosentin kasvun keskimääräisessä sivumäärässä voidaan nähdä ainakin osittain johtuvan siitä, että yhteiskuntavastuusta ra-

portointiin laajemmin. Uusia asioita on ehkä pitänyt raportoida myös jo pelkästään siksi, että uudet standardit sitä edellyttävät.

4.3 Yhteiskuntavastuuraportoinnin malli

Taulukossa 3 kolmen pilarin malli tarkoittaa nykyaikaista raportointia taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun mukaan. Mikäli raportissa ei ole selkeästi ilmoitettu tätä mallia, on kyseessä jokin muu vaihtoehtoinen malli. Kuten taulukosta 3. huomataan, oli vuonna 1999 yritysten yhteiskuntaraportointi vaihtelevaa ja siirtyminen varsin yksiuolotteisesta raportoinnista kohti kokonaisvaltaisempaa raportointia tapahtui vasta myöhemmin. Hyvin moni yritys raportoi jo vuonna 1999 ympäristöasioista ja osa hyvin kattavastikin. Suurin osa yrityksistä kertoi silloin myös henkilöstöstään. Henkilöstöstä kuuluu kertoa hieman jo lain mukaan, mutta silti monin paikoin ainakin osa henkilöstöön liittyvistä asioista voidaan yhdistää sosiaaliseen vastuuseen.

Yksi aikaansa edellä oleva yhtiö oli Rautaruukki, joka kertoo raportissaan kolmesta kestäväen kehityksen osa-alueesta ja painotti mallin olevan tulevaisuutta. Yhtiön raportointi olikin jo hyvin pitkälti kolmen pilarin mallin mukaista, joskin sisältöä ei ehkä oltu jaettu niin selkeästi osa-alueisiin suhteessa nykyaikaiseen raportointiin. (Rautaruukki Steel ja ympäristö 1999, 4–5.) Verifiointilausunnossa todetaankin, että yhtiön työsuojelu- ja ympäristöasioiden raportoinnit heijastavat yhtiön pyrkimystä kohti kattavampaa kestäväen kehityksen raportointia (Rautaruukki Steel ja ympäristö 1999, 58).

Stora Enso oli toinen yhtiö, jonka yhteiskuntavastuuraportointi vuonna 1999 noudatti pitkälti kolmen pilarin mallia. Yhtiö kertoi julkaisseensa vuonna 1999 sosiaalista ja ympäristövastuuta koskevan politiikan, jonka perusteella yhtiö sitoutui kehittämään toimintaansa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisesti kestäväen politiikan mukaisesti. Stora Enso kertoi vaativansa myös tavarantoimittajilta samanlaista sitoutumista ympäristöasioihin. (Stora Enso vuosikertomus 1999, 36–42.) Yhtiö kertoi myös, kuinka kestävä kehitys pitää tuoda mukaan yrityksen päivittäiseen tekemiseen (Stora Enso environmental report 1999, 5). Stora Enso otti kantaa yhteiskuntavastuuraportoinnin haastavuuteen mainitsemalla, ettei yhteiskuntavastuun kolmannen elementin, sosiaalisen vastuun, raportointi ollut vielä samalla tasolla muiden elementtien kanssa. Ongelmiksi mainitaan

laajasti hyväksytyjen standardien puuttuminen. (Stora Enso environmental report 1999, 6–7.)

Kolmas vuonna 1999 kolmen pilarin mallia käyttänyt yritys oli Fortum. Fortum kertoi, että yrityksessä oli tapahtunut ajattelutavan muutos, joka kiteytyi haluna raportoida yhteiskuntavastuusta laajemmin pelkän ympäristöraportin sijaan. Yhtiö mainitsi, että laajoja raportointimalleja ei maailmasta montaa löytynyt ja yhtiö opetteli laajempaa raportointia ensimmäistä kertaa. (Fortum ja yhteiskunta 1999, 2.) Fortumin raportista tosiaan jollain tavalla näkyi se, että aiempaa moniulotteisempi yhteiskuntavastuuraportointi oli yhtiölle uusi asia. Raportti oli ehkä hieman sekava yrittäessään kertoa todella monista asioista jotain, ilman että keskittyisi ydinasioihin.

Fortum, Stora Enso ja Rautaruukki olivat raporttiansa, niissä esitettyjen ajatusten ja käytettyjen termien perusteella aikaansa edellä yhteiskuntavastuun raportoinnissa. Kaikkien kolmen raportointi oli kaikista lähimpänä nykyaikaista, kestävästä kehityksestä kertovaa yhteiskuntavastuuraportointia. Kaikkien kolmen yhtiön raportoinneissa suhteessa toisiinsa oli varsin suuria eroja, jotka ehkä heijastavat kyseisen aikakauden yhteiskuntavastuuraportoinnin kuvaa, kun jokainen raportoi yhteiskuntavastuustaan haluamallaan tavalla. Muista vuoden 1999 yhtiöistä Finnairilla ja Outokummulla vuoden 1999 ympäristöraportit olivat varsin laajoja kokonaisuuksia, joissa myös ymmärretty kertoa myös sosiaalisen vastuun elementeistä. Sen sijaan kaikilla muilla yrityksillä yhteiskuntavastuuraportointi oli varsin yksiulotteista ja pienessä roolissa suhteessa vuosiraporttien kokonaisuuteen. Osalla yhteiskuntavastuuraportointi oli käytännössä lähes olematonta.

Vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointia leimasi kokonaisuudessaan vahvasti yhteisen raportointimallin puute. Yksiulotteinen raportointi vuonna 1999 ei kuitenkaan ainaakaan täysin ollut pelkästään yritysten syytä. Halua ja tahtoa laajempaa yhteiskuntavastuuraportointiin löytyi, mutta sen toteuttamisessa oli isoja haasteita. Ei välttämättä ollut oikein tietoa tai keinoja kertoa laajemmin yhteiskuntavastuusta. Kolmen pilarin malli oli jollain tavalla kuitenkin jo olemassa, mutta esimerkiksi Global Reporting Initiativen raportointimallin ensimmäinen ohjeluonnos valmistui vasta vuoden 2000 aikana.

Taulukko 3. Yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin malli

	Kolmen pilarin malli	Ympäristöraportti ja lyhyt henkilöstöosio	Lyhyt ympäristö- ja henkilöstöosio	Vain ympäristöraportti	Vain lyhyt henkilöstöosio	Ei raportointia	Muu
Finnair 1999		x					
Finnair 2009	x						
Fortum 1999	x						
Fortum 2009	x						
Neste Oil 2009	x						
Kemira 1999				x			
Kemira 2009	x						
Metso 1999			x				
Metso 2009	x						
Outokumpu 1999		x					
Outokumpu 2009	x						
Rautaruukki 1999	x*						
Rautaruukki 2009	x						
Sponda 1999						x	
Sponda 2009	x						
Stora Enso 1999	x						
Stora Enso 2009							x
Sonera 1999					x		
TeliaSonera 2009							x

* Raahen terästehtaan ympäristöselonteon perusteella

Taulukon 3 perusteella nähdään, että vuonna 2009 kolmen pilari malli oli noussut vahvaan suosioon. Kaikki paitsi kaksi yritystä raportoivat suoraan kolmen vastuun kautta. Nekin kaksi, jotka eivät mallia käyttäneet, raportoivat sen kaltaisen mallin mukaan. Kolme vastuun osa-aluetta mainittiin melko yleisesti yrityksen yhteiskuntavastuun ohje-nuorana. Raporttien sisällöissä oli kuitenkin eroja, vaikka malli oli sama. Jo sisällysluetteloiden kohdalla näki, miten eri yhtiöt raportoivat hieman omalla tavallaan. Esimerkiksi eri vastuiden ulottuvuuksista kerrottiin hieman eri yhteyksissä ja eri tavoin. Osalla henkilöstöasioista oli oma kappaleensa sosiaalisen vastuun sisällä ja osa antoi sille oman kappaleensa. Lisäksi yhtiöt käyttivät varsin paljon luovuuttaan kertoen haluamis-taan asioista. Ehkä parhaasta esimerkistä käy Finnair, jonka yhteiskuntavastuuraportissa on neljä suurta osiota, joista kolme ensimmäistä kertoivat kolmesta eri vastuun osa-alueesta. Neljäs osio kertoi sen sijaan siitä, miten asiakkaana voit vaikuttaa. Hyvin pitkälti asian ydin oli kestävä matkustaminen. Yhtiö kertoi varsin taitavasti asioista, jotka

saivat suuripäästöisenä pidetyn lentoalan näyttäytymään ainakin jollain tasolla positiivisessa valossa. Finnair kertoi lentoalasta asettamalla vastuuta kuluttajan harteille. Asiaa ei suoraan sanota, mutta kuluttajan olisi tietenkin syytä valita Finnair vähäpäästöisen lentokaluston perusteella. (Finnair yhteiskuntavastuuraportti 2009, 47–50.)

TeliaSonera ja Stora Enso käyttivät yhteiskuntavastuuraportoinnissaan omia mallejaan. Kolmen pilarin ulottuvuudet tulivat käydyksi läpi, mutta kolme vastuuta eivät toimineet samalla tavalla ohjenuora kuin muiden raportoinnissa. Raportit olivat osioineen jaettu varsin muista poikkeavalla tavalla. TeliaSoneralla lähtökohtana oli sidosryhmälähtöinen jaottelu, jota kautta se kävi läpi yhteiskuntavastuun osa-alueistaan (TeliaSonera corporate responsibility report 2009, 2). TeliaSoneran raportista näkyi läpi panostus määrään ja se on todella laaja. Yhtiön yhteiskuntavastuuraportti sisälsi paljon erilaisia aiheita ja siitä näkyi halu kertoa sellaisista asioista, joista moni muu yhtiö ei raporteissaan kertonut. Yksi asiaan vaikuttava asia oli luultavasti laaja liiketoiminta kehittyvissä maissa, joka näkyikin raportissa monin tavoin, kuten esimerkiksi korruption kaltaisten riskien esiintuomisenä (TeliaSonera corporate responsibility report 2009, 12–13). Yhtiön korruptioriskithän toteutuivat vuonna 2012, kun yritys jäi itse kiinni suuressa kehittyvien maiden liiketoimintaan liittyvässä lahjusskandaalissa, joka sai suuret mittasuhteet ja johti toimitusjohtajan vaihtoon (Ylen verkkosivusto 2013). TeliaSoneran laajassa raportissa osa esiin tuoduista asioista tuntui yhteiskuntavastuun kannalta vähän erikoisilta. Siinä esimerkiksi tuotiin varsin paljon esiin sitä, että yritys auttoi ihmisiä vetämällä verkkoja kehittyviin maihin. On kuitenkin päivänselvää, että kyse oli liiketaloudellisesti kannattavaa toiminnasta eikä hyväntekeväisyydestä. Vaikka TeliaSoneran raporttia voikin osittain kritisoidakin, löytyi siitä silti yhteiskuntavastuun eri ulottuvuudet hyvinkin monipuolisesti ja kattavasti kerrottuna. (TeliaSonera corporate responsibility report 2009, 18–45.) Stora Ensolla ei ollut mitään yhtä selkeää lähestymistapaa, jolla se raportoi yhteiskuntavastuustaan. Yhtiön raportti on kuitenkin onnistuttu pitämään ainakin suhteessa TeliaSoneraan kohtuullisen selkeänä tietopakettina.

Kokonaisuutena yhteiskuntavastuuraportoinnin jakaminen kolmeksi osa-alueeksi ja tapa kertoa vastuullisuuden ulottuvuuksista kehittyi huimasti vuodesta 1999 vuoteen 2009. Raportointi monipuolistui ja kehitys oli siinä suhteessa hyvinkin positiivista. Suosioon noussut kolmen pilarin malli toi selkeyttä raportointiin ja helpotti vertailua. TeliaSonera ja Stora Enso olivat valinneet oman raportointitapansa, joka kertoi kolmen pilarin mal-

lin ulottuvuuksista, mutta erosi normaalista kolmen pilarin mallista kuitenkin selkeästi. Samoista raportointitavoista huolimatta yhteiskuntavastuuraporteista näkyi yritysten omaleimaisuus ja myös luovuus kertoa haluamistaan asioista. Luovuttaa löytyi esimerkiksi Finnairin raportista, joka hyvin vihreillä teemoillaan erottui joukosta. Luovuus voi olla myös hyvä asia, mutta toisaalta raporttien liiallinen eroavaisuus toisiinsa nähden ei ole hyväksi ainakaan vertailun kannalta. On ainakin selvää, että vaikka raportoidaan samojen mallien mukaisesti, ei se tarkoita sitä, että raportit olisivat likimainkaan identtisiä toisiinsa nähden.

4.4 Standardit, ohjeistukset ja periaatteet

Taulukossa 4 on listattuna kaikki yhteiskuntavastuuseen liittyvät standardit, ohjeistukset ja periaatteet, joita yhtiöt ilmoittivat käyttävänsä. Tekstissä käytetään kaikista kolmesta yleisnimitystä standardit. Merkattuna on kaikkien yhtiöiden kohdalla vain ne standardit, jotka vuosiraportoinneista löytyi mainittuna. On mahdollista, että yrityksillä oli käytössä muitakin, mutta niistä ei vain raporteissa kerrottu. Todennäköisesti yritykset kuitenkin vähintään suurimmasta osasta kertoivat, sillä sen luulisi olevan yrityksen edun mukaista. Taulukkoon 4 ei ole laskettu mukaan esimerkiksi tilintarkastajien käyttämiä tai yrityksen itse kehittämiä ohjeistuksia tai standardeja. Taulukon 4 merkinnät eivät myöskään kerro siitä, onko kyseinen standardi tai ohjeistus käytössä koko yrityksen laajuisesti. Standardien käytön laajuutta ei yksittäisten yritysten kohdalla pysty vuosiraportoinnin perusteella erityisen tarkasti arvioimaan. Teoriaosuudesta ei löydy kaikki standardeja, joten taulukossa 4 on lyhyt selitys puuttuvista standardeista, mikäli kyseisestä standardista ei nimen perusteella pysty päättämään, mitä se voisi tarkoittaa.

Vertailussa on hyvä muistaa, ettei kaikkia vuoden 1999 standardeja ollut vuonna 2009 enää ollenkaan käytössä. On mahdollista, että kyseiset standardit ovat joko kokonaan poistuneet tai sitten suosio on vain laskenut. Kaikkia vuoden 2009 standardeja ei ollut myöskään vielä vuonna 1999 olemassa. Osa standardeista oli myös kilpailevia, kuten esimerkiksi Outokummun yhteiskuntavastuuraportista käy ilmi, sillä yhtiö ilmoitti osassa tehtaista olevan käytössä EMAS- ja osassa ISO 14001 ympäristöjärjestelmästandardi (Outokumpu ympäristökertomus 1999, 22). Vuoteen 2009 mennessä EMAS näyttäisi poistuneen kokonaan käytöstä. Eräiden epävirallisten lähteiden perusteella myös ainakin

muutamit muut standardit ovat käytännössä korvautuivat suoraan toisilla standardeilla, mikä voisi listan perusteella hyvinkin pitää paikkansa. Taulukossa 4 on hyvin paljon mukana joidenkin toimialojen omia standardeja, jotka eivät luonnollisesti muille aloille sovellu.

Tarkastelusta selvisi, että standardien käytön laajuudessa oli suuria eroja. Kuten taulukosta 4 huomataan, selvästi suosituimmaksi standardiksi osoittautui ympäristöjärjestelmästandardi ISO 14000, joka mainittiin 84 prosentissa (16/19) raporteista. Ainoastaan Soneran vuoden 1999 raportista sekä Spondan vuosien 1999 ja 2009 raporteista ei löytynyt mainintaa ISO 14000 -standardista. Soneran ja Spondan vuoden 1999 raporteissa ei tosin mainittu mitään muutakaan standardia. Jossain määrin yllättävänä voidaan pitää sitä, ettei Sponda vuonna 2009 kertonut käyttävänsä mitään standardia. On puhuttu jonkin verran siitä, kuinka standardien käyttäminen tuo toimintaan uskottavuutta, joten standardien puuttuminen ei välttämättä anna erityisen suotuisaa kuvaa Spondan yhteiskuntavastuuraportoinnista.

Global Reporting Initiativen yhteiskuntavastuuraportoinnin standardi GRI oli selkeästi vuonna 2009 suurta suosiota kerännyt standardi. Standardia ei ollut olemassa vielä vuonna 1999, joten siksi sitä ei kyseisen vuoden raporteista voi edes löytyä. Vuonna 2009 vain kolme yritystä ei raportoinut GRI:n standardin mukaisesti. Näillä kolmella, Fortumilla, Spondalla ja Kemiralla, GRI otettiin kyllä käyttöön myöhemmin vuosina (Spondan, Fortumin ja Kemiran verkkosivustot). Vuonna 2009 GRI oli siis jo erittäin suosittu standardi, mutta vasta hiukan myöhemmin se muodostui yhteiskuntavastuuraportoinnin todelliseksi tukipilariksi, johon likipitäen kaikki yritykset yhteiskuntavastuuraportissaan turvautuivat. Toinen selkeästi suosioon vuonna 2009 noussut standardi, jota yritykset eivät vielä vuonna 1999 käyttäneet, oli OHSAS 18001 työterveys- ja johtamisjärjestelmiin liittyvä standardi.

Taulukko 4. Yritysten käyttämät standardit, ohjeistukset ja periaatteet

Vuosi	Finnair		Fortum		Neste Oil	Kemira		Metso		Outokumpu		Rautaruukki		Sponda		Stora Enso		Sonera		
	-99	-09	-99	-09	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	
ISO 14000/14001	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				x	x		x
GRI		x			x				x		x		x					x		x
ISO 9000/9001			x	x			x				x		x							
OHSAS 18001				x	x		x				x							x		
ILO					x				x		x									x
YK:n Global Compact									x		x							x		x
OECD					x				x											x
CDP		x																		
BS 8800			x																	
EMAS										x							x			
ICC									x			x								
EU							x													
CEFIC							x	x												
QS 9000								x												
Kansainvälisen teräsjärjestön periaatteet											x		x							
ISO 3834-2														x						
YK:n korruption vastainen julistus												x								
YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskeva julistus												x								
Metsäsertifiointijärjestelmä (useita)																	x	x		
YK:n ihmisoikeuksien julistus						x														x
ISO 14040 ja ISO 14020														x						
Code of Conduct														x						

ICC = Kansainvälisen kauppakamarin peruskirja kestävän kehityksen edistämiseksi (Metso kestävän kehityksen raportti 2009, 30).
 QS 9000 = Autoteollisuuden laatustandardi (Metso vuosikertomus 1999, 68).
 CEFIC = Euroopan kemianteollisuuden kattojärjestön toimintaohje (Kemiran vuosikertomus 1999, 54).
 EU = Tulkitseva tiedonanto neljännen ja seitsemännen tilipäätösdirektiivin tietyistä artikloista. Euroopan komissio, 98/C 16/04. (ks. Kemira vuosikertomus 1999, 54.)

ISO 14040 ja ISO 14020 = Standardeja tuoteryhmien selosteille (Rautaruukki vuosikertomus 2009, 36).
 Code of Conduct = Hyvän liiketavan periaatteet (Rautaruukki vuosikertomus 2009, 62).
 ISO 3834-2 = hitsauksen laadunvarmistussertifikaatti (Rautaruukki vuosikertomus 2009, 21).

Vuonna 1999 erilaisia yhteiskuntavastuuseen liittyviä standardeja oli käytössä yritystä kohti keskimäärin 2,1 kappaletta ja vuonna 2009 luku oli 4,7 kappaletta. Luvun suuruus ei kerro yritysten välisestä paremmuudesta. Käytössä olevien standardien lukumäärien ero eri vuosien välillä voidaan tulkinta monin tavoin. Mahdollisesti standardien käytön kasvu voisi antaa viitteitä siitä, että erilaisten standardien käytön suosio oli kasvanut. Toisaalta myös tarjonta oli saattanut kasvaa. Yhteiskuntavastuuraportointi on monipuolistunut, joten ehkä sitä kautta on ollut tarvetta yhä useammalle standardille. Yritysten on saattanut olla helppo turvautua standardeihin, joiden käyttö oli niin laajaa yritysmaailmassa. Se voisi olla syynä siihen, että yritykset käyttivät varsin samoja standardeja. Samalla yritysten yhteiskuntavastuuraportointi on yhtenäistynyt.

4.5 Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen

Taulukko 5 kertoo siitä, onko yritysten yhteiskuntavastuuraporttia varmennettu. Varmentaminen tarkoittaa ulkopuolisen toimijan tekemää yrityksen yhteiskuntavastuuraportin tarkastamista. Listassa näkyy selkeyden vuoksi merkintä myös siitä, mikäli yhtiö ei ole julkaissut mitään raporttia. Merkinnät on tehty hieman erilaisin perustein kuin tämän tutkimuksen aikaisemmissa osuuksissa. Yhteiskuntavastuuraportiksi on tässä merkitty erillisten yhteiskuntavastuuraporttien lisäksi erilliset ympäristöraportit. Mukaan on merkitty myös vuosikertomusten sisällä olevat yhteiskuntavastuuraportit, mikäli niiden laajuus on riittävä. Periaatteena on se, että raportin on pitänyt olla riittävän laaja ja sen tyyppinen, että sitä ylipäätään olisi edes järkevää tarkastuttaa ulkopuolisella taholla.

Taulukon 5 perusteella yhteiskuntavastuuraportiksi tulkittuja raportteja julkaistiin molemmat vuodet mukaan lukien yhteensä 15 kappaletta. Vuoden 1999 viidestä raportista kaksi oli varmennettu. Vuonna 2009 neljä kymmenestä raportin oli varmennettu, joten suhde pysyi täysin samana. Tosin laajoja raportteja julkaistiin vuonna 2009 kaksi kertaa enemmän verrattuna vuoteen 1999. Yhteistä eri vuosille oli se, ettei varmentaminen näyttäisi erityisen suurta suosiota keränneen kumpanakaan vuonna.

Taulukko 5. Yhteiskuntavastuuraportin varmentaminen

	Finnair		Fortum		Neste Oil	Kemira		Metso		Outokumpu		Rautaruukki		Sponda		Stora Enso		Sonera	
Vuosi	-99	-09	-99	-09	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09	-99	-09
Ei raporttia						x		x						x					x
Yhteiskuntavastuuraportti	x	x	x	x	x		x		x	x	x	x	x		x	x	x		x
Ei varmennettu	x	x		x					x	x			x		x	x			x
Varmennettu			x		x		x				x	x					x		

Yrityksen ei ole pakko käyttää yhteiskuntavastuuraportteissaan ulkoista varmennusta, mutta GRI-raportointimallin suosituksiin se kyllä kuuluu. Mikäli katsotaan kuutta GRI:n raportointimallilla yhteiskuntavastuuraporttinsa julkaisevaa yritystä, niistä kolme käytti ulkoista varmentajaa. Suosituksesta huolimatta siis vain puolet varmensivat raporttinsa. Kustannukset voisivat olla yksi syy sille, miksi ulkoista varmentajaa ei haluta käyttää. Varmentaminen osaltaan kuitenkin varmasti lisääsi raporttien uskottavuutta. Metso oli yksi GRI:n mallin mukaisen raportin julkaissut yritys, joka ei varmentanut raporttiansa. Yritys selittää asian niin, että yrityksessä on sisäisesti varmistettu tietojen laatu ja luotettavuus (Metso kestävän kehityksen raportti 2009, 7). Yhteiskuntavastuuraportoinnista puhuttu siihen sävyyn, että sen luotettavuus pitäisi saada tilipäätösraportointia vastaavalle tasolle. Herää kysymys siitä, voiko se ylipäätään edes olla mahdollista, jos raporttien sisällön arvioinnissa luotetaan pelkästään yrityksen omaan sanaan.

Varmentamisessa näkyisi tapahtuneen joitain muutoksia eri vuosien välillä. Vuonna 1999 varmentaminen näyttäisi olleen pitkälti sitä, että varmentaja vain kertoi asioiden pitävän paikkansa. Vuonna 2009 varmennusraporteissa alettiin tuotiin voimakkaasti esiin selkeitä parannusehdotuksia yritysten yhteiskuntavastuuraportointia koskien ja huomioitiin enemmän sidosryhmien näkökulma. Varmennusraporteissa kerrotaan aivan konkreettisesti, mitä parannettavaa on ja mitä virheitä on löytynyt (esim. Stora Enso sustainability performance 2009, 43). Varmennuksesta löytyvien asioiden luulisi joka tapauksessa olevan kiinnostavia myös sidosryhmien kannalta, joita silmällä pitäen yhteiskuntavastuuraportti kuitenkin pitkälti tehdään.

4.7 Sidosryhmien huomioiminen

Yhteiskuntavastuuraportoinnin voidaan sanoa olevan yrityksen ja sidosryhmien välistä jatkuvaa vuoropuhelua, mistä syystä oli kiinnostavaa nähdä se, miten sidosryhmät yhteiskuntaraportissa huomioitiin, nousiko joku sidosryhmä erityisesti esiin ja kuinka sidosryhmälähtöistä yhteiskuntavastuuraportointi oli. Sidosryhmistä ei järkevästi pysty tekemään taulukkoa, joten tässä aihealueessa pysytään sanallisissa arvioissa.

Vuonna 1999 yrityksille oli yhteistä se, ettei yksikään yritys raportoinut yhteiskuntavastuustaan sidosryhmälähtöisesti. Koko sana sidosryhmä tuntui olevan harvinaisuus, sillä harvassa raportissa sitä yhteiskuntavastuun kohdalla edes mainittiin, eikä mainintoja juurikaan löytynyt edes yhteiskuntavastuuraportoinnin ulkopuolisestakaan raportoinnista. Sidosryhmä on kuitenkin sen verran laaja käsite, että yhteiskuntavastuusta on vaikea raportoida mainitsematta ollenkaan sidosryhmiä. Vuoden 1999 raportit noudattivat Fortumia lukuun ottamatta varsin yhtenäistä linjaa, eli sidosryhmistä oli varsin vähän mainintoja. Useimpien yhteiskuntavastuuraportointi oli pitkälti ympäristöraportointia. Ympäristöraporteissa asioista puhuttiin monesti kohdentamatta sen erityisemmin kenelle teksti on suunnattu. Henkilöstöasioissa henkilöstö on toki itsessään jo sidosryhmiä, mutta mainintoja ulkoisista sidosryhmistä löytyi varsin vähän. Raporttien teksti pysyi ylipäätään varsin yleisellä tasolla. Esimerkiksi Finnairin raportissa mainitaan, että yhtiön tärkeimmät sidosryhmät ovat asiakkaat, omistajat, tiedotusvälineet ja oma henkilökunta, mutta raportoinnin sisällöstä sitä on vaikea havaita (Finnair ympäristöraportti 1999, 23).

Fortum poikkesi muista yrityksistä vuonna 1999, sillä sen yhteiskuntavastuuraportointi oli selkeästi eniten sidosryhmälähtöistä. Yhtiön raportti oli nimetty Fortum ja yhteiskunta -raportiksi, joka kertoi Fortumista yhteiskunnan jäsenenä. Sanamuoto viittaa suoraan hyvin yhteiskunnalliseen suuntaan, joka näkyy sisällössäkin. Fortum kertoo sidosryhmätoiminnastaan kohtuullisen paljon ja mainitsee, että yhtiön aktiivisinta sidosryhmätoimintaa on harjoitettu asiakkaiden, tuotantolaitosten lähiympäristön asukkaiden ja viranomaisten kanssa. Jo aikaisemmin kerrottiin, että Fortum oli yhteiskuntavastuun saralla jonkinlainen edelläkävijä vuonna 1999, tässä aihealueessa se oli sitä ylivoimaisesti eniten. (Fortum ja yhteiskunta 1999, 1–13.)

Kokonaisuutena yritysten vuoden 1999 sidosryhmätoiminnasta ei juuri muuta saanut irti kuin sen, ettei asioita tuolloin ilmaistu sidosryhmälähtöisesti. Ehkä yhteiskuntavastuuta osattu oikein edes ajatella sidosryhmiä silmällä pitäen. Vuoden 2009 yhteiskuntavastuuraportoinnissa sidosryhmälähtöinen ajattelu näkyi selvästi enemmän. Ei ollut enää yrityksiä, joissa raportointiin sidosryhmälähtöisesti ja yrityksiä, joissa ei raportoitu juuri ollenkaan sidosryhmälähtöisesti. Yritykset jakoutuivat huomattavasti useampaan ryhmään. Voidaan sanoa, että nekin yritykset, jotka eivät erityisen sidosryhmälähtöisesti raportoineet vuonna 2009, huomioivat sidosryhmiä huomattavasti laajemmin verrattuna suurimpaan osaan vuoden 1999 raporteista.

Fortum oli ainoa yhtiö, jossa raportoinnissa sidosryhmälähtöisyys näkyi vähemmän vuoden 2009 raportoinnissa verrattuna vuoden 1999 raportointiin. Yritys kuului tosin Rautaruukin ohella siihen joukkoon, joka kertoi verkkosivuillaan olevista lisätiedoista. On siis mahdollista, että yhtiön nettisivuille jätettiin sidosryhmälähtöisempi materiaali, vaikka vuosiraportointi ei niin antaisi olettaa.

Kaikilla muilla yrityksillä sidosryhmälähtöinen ajattelu yhteiskuntavastuuraportoinnissa kasvoi vuonna 2009 suhteessa vuoteen 1999. Ei raportointi kaikilla yrityksillä kuitenkaan erityisen sidosryhmälähtöistä ollut vielä. Yhä löytyi yrityksiä, joiden raporteista ei sanaa ”sidosryhmä” edes mainittu, kuten esimerkiksi Kemira. Yritysten sidosryhmälähtöisyys raportoinnissa vaihteli todella paljon. Kemiralla yhteiskuntavastuuraportointi oli vähiten sidosryhmälähtöistä, kun taas Neste Oililla ja TeliaSoneralla yhteiskuntavastuuraportit olivat erittäin sidosryhmälähtöisiä. Kemiran jälkeen vähiten sidosryhmälähtöistä raportointi oli Spondalla. Kaikissa muissa yrityksissä sidosryhmistä sekä yrityksen ja sidosryhmien välisestä vuoropuhelusta kerrottiin vähintään kohtuullisen kattavasti. Suurimmat erot näkyivät nimenomaan silloin, kun verrattiin ryhmän sidosryhmälähtöisimpiä yrityksiä vähiten sidosryhmälähtöisiin yrityksiin. Neste Oilin yhteiskuntavastuuraportoinnista suorastaan huokui sidosryhmäajattelu. Sanaa ”sidosryhmä” viljeltiin läpi raportin erittäin monissa yhteyksissä ja asioista kerrottiin nimenomaan niin, että ne etenivät sidosryhmien kanssa yhteistyössä. Tärkeimpinä sidosryhminä esiteltiin yhdeksän eri sidosryhmää ja jokaisen kohdalla sidosryhmän kohdalla esiteltiin erikseen vuorovaikutuksen kanavat, arviointi ja saatu palaute. (Neste Oil vuosikertomus

2009, 26–49.) TeliaSoneralla raportointi oli hyvin samankaltaista. Yrityksen koko yhteiskuntavastuuraportti oli rakennettu otsikoita myöten sidosryhmälähtöisesti.

Yksi asia, joka on luultavasti vaikuttanut sidosryhmälähtöisempään raportointiin vuonna 2009 oli varmasti GRI:n raportointimallin suosio. Mallin yhtenä osa-alueena on sidosryhmätoiminta (esim. Metso kestävän kehityksen raportti 2009, 38). Se voisi selittää yritysten välisiä eroja vuoden 2009 kohdalla, sillä vain Fortum, Sponda ja Kemira eivät käyttäneet GRI:n raportointimallia. Juuri näissä yrityksissä sidosryhmälähtöisyys ei tullut kovin vahvasti esiin. Fortumilla sidosryhmistä kerrottiin jotain, mutta ehkä siinä näkyi jonkinlaisen mallin puute. Kokonaisuutena vuonna 1999 yhteiskuntavastuuraportointi ei ollut ollenkaan sidosryhmälähtöistä ja asioista kerrottiin yleisellä tasolla kohdentamatta sitä, kenelle raportointi on suunnattu. Vuonna 2009 tähän tuli selkeä muutos ja asioita kerrottiin hyvin paljon sidosryhmälähtöisesti.

5 YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella valtion omistamien pörssiyritysten yhteiskuntavastuun ilmenemistä ja sen kehittymistä vuosiraportoinnissa. Teoreettisessa osuudessa tarkasteltiin yhteiskuntavastuun viitekehystä, jossa erityisenä mielenkiinnon kohteena oli yhteiskuntavastuuraportoinnin näkökulma. Lisäksi teoriaosassa sivuttiin lyhyesti globaalia kestävän kehityksen näkökulmaa, joka liittyy taustatekijänä oleellisesti yhteiskuntavastuuraportointiin. Empiirisenä aineistona toimivat vuosiraportoinniksi laskettava materiaali yrityksistä, joita valtio omisti sekä vuonna 1999 että vuonna 2009.

Yhteiskuntavastuun raportointi on yrityksille täysin vapaaehtoista ja raporteissa kerrotujen asioiden voidaan sanoa ylittävän lakisääteisen vastuun rajat. Raportoinnin aloittamisen syyt ja raportoinnista saatava hyöty ovat hyvin yrityskohtaisia. Yhteiskuntavastuuraporttien kohderyhmänä voidaan pitää sidosryhmiä. Nykypäivänä raportointi tapahtuu hyvin usein erillisen raportin kautta, jossa yhteiskuntavastuusta kerrotaan kolmen ulottuvuuden kautta. Kolme ulottuvuutta kertovat yhteiskuntavastuusta taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun kautta.

Empiirisen osuuden tarkastelussa selvisi, että yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportointi oli varsin kirjavaa molempina tarkasteluvuosina, ja toisaalta yhteiskuntavastuuraportointi koki suuria muutoksia verrattaessa vuoden 1999 raportointi vuoden 2009 raportointiin. Tietyt osa-alueet pysyivät silti varsin samankaltaisina. Yhtiöiden raportointikeinoissa ei näyttänyt tapahtuneen suuria muutoksia vuosien mittaan. Yleisimmäksi raportointikeinoksi molempina tarkasteluvuosina muodostui yhteiskuntavastuuraportointi vuosikertomuksen että erillisen raportin muodossa. Oikeastaan suurin muutos tapahtui internetin leviämisen myötä, joka mahdollisti tiedon viemisen verkkoon paljon suuremmassa mitakaavassa vuonna 2009 suhteessa vuoteen 1999. Tämä näkyikin vuosiraportoinnin kohdalla erityisesti Outokummun toiminnassa, joka vei yhteiskuntavastuuraporttinsa kokonaisuudessaan verkkoon vuosikertomukseen integroiduksi raportiksi. Outokummun lisäksi Fortum ja Rautaruukki viittasivat raporteissaan lukuisia kertoja verkosta löytyviin lisätietoihin, joka tietenkin vaikeuttaa suoraa vertailua muuttumattomien paperiversioiden rinnalla. Internetissä tapahtuva raportointi vaikutti varmasti enemmän päivittäiseen,

jatkuvasti muuttuvaan raportointiin, eikä niinkään vuosiraportointiin. Yhteiskuntavastuuraportti kun on ikään kuin kerran vuodessa julkaistava suuri tietopaketti.

Yhteiskuntavastuuraportoinnin keskimääräinen sivumäärä kasvoi vuoden 1999 27 sivusta vuoden 2009 41 sivuun. Materiaalin saatavuuden puute ja joidenkin yhtiöiden omalaatuiset raportointitavatkin huomioiden luku on puutteineenkin suuntaa antava siinä suhteessa, että yhteiskuntavastuuraportoinnin merkitys on vuosien saatossa kasvanut. Toisaalta yhteiskuntavastuusta raportointi myös monipuolistunui, mikä voisi näkyä kasvaneina sivumääriä, kun on enemmän asioita mistä kertoa. Erityiseen suosioon vuonna 2009 nousi raportointi kolmen pilarin malli kautta.

Erilaisten yhteiskuntavastuuseen liittyvien standardien käytön kasvu antoi samansuuntaisia viitteitä. Vuonna 1999 yhtiöt käyttivät keskimäärin 2,1 standardia. Vuonna 2009 luku oli noussut keskimäärin 4,7:ään. Erilaisten standardien lisääntynyt käyttö liittyy ainakin siihen, ettei kunnollisia yhteiskuntavastuustandardeja ollut vielä 1999 olemassa. Standardien puute voisi liittyä siihen, ettei yhteiskuntavastuu ollut niin merkittävä ilmiö vuonna 1999 verrattuna vuoteen 2009. Moni yritys ilmaisi vuonna 1999 huolensa siitä, että vaikka oli tahtoa raportoida ympäristöraportointia laajemmin vastuistaan, ei siihen oikein ollut välineitä. Ehkä standardien puute on yksi syy siihen, että vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointi vaikutti olevan vailla selkeää suuntaa, kun yhtiöt raportoivat pitkälti haluamallaan tavalla. On siis aivan luonnollista, että vuoden 1999 yhteiskuntavastuuraportointi oli hyvin erilaista verrattuna vuoteen 2009.

Vuonna 2009 standardien käytössä tapahtui selvä kasvu verrattuna vuoteen 1999. Standardit tekivät omalta osaltaan yhteiskuntavastuuraportoinnista samankaltaisempaa ja helpommin vertailtavaa yritysten kesken. Erityisesti Global Reporting Initiativen yhteiskuntavastuuraportoinnin standardi näyttäisi tehneen suuren muutoksen yhtiöiden raportointiin. Vain kolme yritystä kymmenestä ei raportoinut vuonna 2009 GRI-standardin mukaisesti. GRI:n malli vaikutti varmasti osaltaan siihen, että raportointi kehittyi vuoden 1999 ympäristöraportoinnista huomattavasti laajamittaisempaan vastuuraportointiin. GRI:n raportointimalliin kuuluu raportointi usean ulottuvuuden kautta. Tämän lisäksi siinä pitää ottaa sidosryhmät voimakkaammin huomioon. Raportointimallin joustavuus tosin takasi sen, ettei kaikkia suosituksia tarvinnut noudattaa.

Vuonna 1999 sidosryhmiä ei juurikaan huomioitu, sillä vain yhden yrityksen raportointi oli sidosryhmälähtöistä. Vuonna 2009 sidosryhmät huomioitiin paremmin ja sidosryhmälähtöisyys näkyi lähes kaikkien yritysten raportoinnissa. Muutamalla yrityksellä yhteiskuntavastuuraportit olivat jopa erittäin sidosryhmälähtöisiä. Näyttäisi siltä, että vuonna 2009 niillä yrityksillä yhteiskuntavastuuraportointi oli huomattavasti sidosryhmälähtöisempää, jotka käyttivät GRI:n raportointimallia.

Yhteiskuntavastuuraporttien varmentaminen ei näyttäisi keränneen suurta suosiota kumpankaan tarkasteluvuotena. Raporteista vain 40 prosenttia oli varmennettu ulkopuolisen toimijan puolesta molempina vuosina. GRI:n raportointimallissa suositellaan raportin ulkopuolista varmennusta. Suosituksesta huolimatta GRI:n mukaisista yhteiskuntavastuuraporteista vain puolessa oli käytetty ulkopuolista varmennusta. Tämä asia herättää ihmetystä, sillä ulkoinen varmennus lisäisi raporttien uskottavuutta ja toisi selkeämmin sidosryhmien tahdon esiin. GRI-mallin mukaisten yhteiskuntavastuuraporttien julkaisevien yritysten kohdalla varmennusraporteissa näkyi selkeästi sidosryhmien huomiointi, jonka lisäksi ne sisälsivät huomioita raportoinnin puutteista sekä kehityskoh-teista. Varmennuksessa ilmi tulleiden asioiden luulisi olevan kiinnostavia myös sidosryhmien kannalta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteiskuntavastuuraportoinnin merkitys kasvoi suuresti vuodesta 1999 vuoteen 2009. Raporttien vertailu oli erittäin vaikeaa erityisesti vuoden 1999 kohdalla. Vuonna 2009 erilaisten standardien kehittyminen ja yhtenäisemmät mallit toivat vertailtavuuteen selkeää helpotusta. Eivät vertailtavuuden liittyvät ongelmat silti täysin poistuneet. Huolimatta siitä, että käytettiin pitkälti samoja standardeja, raporteista näkyi silti yritysten ja raporttien erilaisuus. Standardit mahdollistavat luovuuden, kun raportoitavat asiat jäävät yrityksen itsensä päätettäväksi. Toisaalta, pitäisikö yhteiskuntavastuuraporttien ollakaan samanlaisia? Vertailtavuuden näkökulmasta raporttien samanlaisuus ja samojen standardien käyttö olisi toivottavaa. Toisaalta raporttien erilaisuus tekee mahdolliseksi erottua paremmin joukosta. Ehkä raporttien ulkoinen varmennus olisi hyväksi koko yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittymiselle. Mikäli kaikkien yritysten raportit varmentaisiin ulkopuolisella taholla, tekisi se raportoinnista uskottavampaa. Lisäksi varmentaminen ottaisi sidosryhmät enemmän huomioon ja kehittäisi raportointia.

Voisiko olla niin, että kaikkea negatiivisuutta halutaan välttää, mikä näkyy nihkeänä suhtautumisena raportoinnin varmentamiseen ja toisaalta yhteiskuntavastuuraporttien yleisesti positiivisena yleisilmeenä? Täyttä varmuutta tästä tietenkään ei ole, eikä mikään yritys varmasti asiaa edes myöntäisi. On kuitenkin selvää, että yhteiskuntavastuuraportointi on osa yritysviestintää, jossa yritys halutaan saada näyttäytymään mahdollisimman positiivisessa valossa.

Kansainvälisesti ja kansallisestikin on runsaasti esimerkkejä siitä, että vaikka yritys olisi kertonut yhteiskuntavastuuseen kuuluvien asioiden olevan kunnossa, todellisuus on myöhemmin muodostunut toiseksi. Tämän tutkimuksen yrityksistä TeliaSoneran lahjuskandaali sai suuret mittasuhteet, jossa johtoakin vaihtui. Kyseessä on vieläpä yritys, josta Suomen ja Ruotsin valtion omistavat yli puolet, joten sen voisi ajatella pyrkivän toimimaan erityisen tarkasti yhteiskunnan moraalikäsitteitä noudattaen. TeliaSoneran yhteiskuntavastuuraportissa jopa painotetaan korruption vastaisuutta. Ehkä valtioiden pitäisi omistajina ottaa suurempaa roolia ja vaatia yrityksiltä parempaa yhteiskuntavastuuta. Tapahtui se sitten julkisesti tai yritysten välisissä keskusteluissa, heikosti hoidettu

yhteiskuntavastuu on tuskin kenenkään etu. Talvivaaran kaltaiset tapaukset ovat koituneet katastrofiksi niin ympäristölle kuin sijoittajillekin.

On selvää, että yrityksillä on eroja. Ei voida olettaa, että liiketiloja vuokraavan Spondan välttämättä pitäisi edes julkaista työläs ja paljon resursseja vievä laajamittainen yhteiskuntavastuuraportti. Yrityksen yhteiskuntavastuullinen ulottuvuus on kuitenkin varsin rajattu. Aivan toista ryhmää edustaa vaikka Neste Oil, jonka toiminnalla on runsaasti globaaleja vaikutuksia. Niiltä yrityksiltä, joiden toiminnalla on suuret yhteiskuntavastuulliset ulottuvuudet, pitää voida odottaa myös suurempaa vastuunkantoa.

Voidaan pitää selvänä, ettei yhteiskuntavastuuraportoinnin luotettavuus ole vielä lähelläkään tilinpäätösraportoinnin luotettavuutta. Tilinpäätösraportoinnin luotettavuuteen ei päästä niin kauan kuin yrityksen saavat itse valita standardinsa. Standardien pitäisi myös sisältää tarkoin määritellyjä tunnuslukuja, joiden oikeellisuus ja luotettavuus voidaan varmentaa ulkopuolelta. Tässä kuitenkin edellisen kappaleen huomioiden erilaaisuudesta tulisi jollakin tavalla huomioida.

Tutkimus yhteiskuntavastuun aiheista ei varmasti tule loppumaan. Tässä työssä erityisesti materiaalin laajuus ja vertailtavuuden ongelmat toivat paljon haasteita. Erityisesti erilaiset standardit jäivät asiaksi, joihin ei pystytty kiinnittämään huomiota aivan sillä tarkkuudella, kuin mitä aihe olisi ansainnut. Standardeista varmasti löytyisi mielenkiintoisia ja luultavasti suhteellisen helposti rajattavia aiheita tuleviin tutkimuksiin.

7 LÄHTEET

Accountabilityn verkkosivusto/about us.

<http://www.accountability.org/about-us/index.html>

20.11.2012.

Accountabilityn verkkosivusto/standards.

<http://www.accountability.org/standards/index.html>

20.11.2012.

Anttiroiko, A-V. 2004. Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Järvinen, R. 2004. Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Bowen, H. R. 1953. Social Responsibilities of Businessmen. Harper & Row, New York.

Campbell, L. J. 1991. Why would corporations behave in socially responsible ways? An institutional theory of corporate social responsibility. *Academy of Management Review*, 32(3): 946–967.

Carroll, A. B. 1991. The Pyramid of corporate social responsibility: Towards the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4):39–48.

Carroll, A. B. 1999. Corporate social responsibility. Evolution of a definition construct. *Business & Society*, 38: 268–295.

Euroopan komissio, 98/C 16/04.

Euroopan unionin verkkosivusto.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_sile

27.4.2013

Elisa vuosikertomus 2009.

Elkington, J. 1997. *Cannibals with Forks. The Tripple Bottom Line of 21 Century Business*. Capstone Publishing Company, Oxford.

Elo-Pärssinen, K. 2007. Arvot ja yhteiskuntavastuullinen toiminta suurissa suomalaisissa perheyriyksissä – Omistajan näkökulma. Publishing Unit, University of Jyväskylä.

Finnair vuosikertomus 1999.

Finnair vuosikertomus 2009.

Finnair yhteiskuntavastuuraportti 2009.

Finnair ympäristöraportti 1999.

French, P. A. 1998. Corporate Moral Agency. Teoksessa Werhane P.H. & R.E.: Freeman (toim.): Blackwell Encyclopedic Dictionary of Business Ethics. Julkaistu ensimmäisen kerran 1997. Blackwell Publishers Ltd, UK, pp. 148–151.

Friedman, M. 1970. The Social responsibility of business is to increase its profits. New York Times Magazine, 13.9.1970.

Fortum ja yhteiskunta 1999.

Fortumin verkkosivusto.

<http://www.fortum.com/fi/kestava-kehitys/raportointi/gri-indikaattorit/pages/default.aspx>
14.4.2013.

Fortum vuosikertomus 1999.

Fortum vuosikertomus 2009.

Global Compact verkkosivusto.

<http://www.unglobalcompact.org/AboutTheGC/index.html>
21.11.2012.

Global Reporting Initiativen verkkosivusto.

<http://www.globalreporting.org/AboutGRI/WhatIsGRI/>
20.3.2011.

Global Sullivan Principles.

<http://thesullivanfoundation.org/about/global-sullivan-principles>
26.11.2012.

Goodpaster, K. E. 1983. The Concept of Corporate Responsibility. Journal of business Ethics 2, pp 1–22.

Gray, O. & A. 1996. Accounting & Accountability – changes and challenges in corporate social and environmental reporting. Prentice Hall Europe, Iso-Britannia.

Gray, R. 2006a. Social, environmental and sustainability reporting and organizational value creation?: Whose value? Whose creation?, Accounting, auditing and accountability journal, vol. 19 Nro 6, 793–819.

Gray, R. 2006b. Does sustainability reporting improve corporate behavior?: Wrong question? Right time?, Accounting and business research vol. 36, special issue 65–88.

Gray, R. & Milne, M. 2004. Towards Reporting on the Triple Bottom Line: Mirages, Methods and Myths. Teoksessa Henriques, A. & Richardson, J. 2004. The Triple bottom line – Does it all add up? Earthscan, Iso-Britannia ja Yhdysvallat.

GRI: verkkosivusto/latest guidelines.

<https://www.globalreporting.org/reporting/latest-guidelines/Pages/default.aspx>
29.8.2012.

GRI:n verkkosivusto/yleistä.

<https://www.globalreporting.org/Information/about-gri/Pages/default.aspx>
29.8.2012.

Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1999.

Hawke, P. 2002. Teoksessa: Gray, R. & Milne, M. 2004. Towards Reporting on the Triple Bottom Line: Mirages, Methods and Myths. Teoksessa Henriques, A & Richardson, J. 2004. The Triple bottom line – Does it all add up?. Earthscan, Iso-Britannia ja Yhdysvallat.

Heikinheimo, K. 2005. Promoting corporate social responsibility – views on the Finnish public sector's role and influence. Teoksessa: Kallio, J & Nurmi, P. 2005. Vastuullinen liiketoiminta – Peruskysymyksiä ja esimerkkejä. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja.

Helsingin Sanomien verkkosivusto. Juholinin mielipidekirjoitus.

<http://www.hs.fi/artikkeli/Yrityskansalaisuuden+oltava+uskottavaa/1101977897581>
24.4.2013

Henriques, A & Richardson, J. 2004. The Triple bottom line – Does it all add up?. Earthscan, Iso-Britannia ja Yhdysvallat.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 1997. Tutki ja kirjoita. Tammer-Paino Oy, Tampere.

ILO verkkosivusto.

<http://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/lang--en/index.htm>
21.11.2012.

ISO 14000 -esite. Suomen standardisoimisliitto SFS RY.

Esite löytyy osoitteesta <http://www.sfs.fi/iso14000/>
12.11.2012.

Jackson, T. 2009. Hyvinvointia ilman kasvua. Earthscan publications, Lontoo.

Juholin, E. 2004. Cosmopolis – Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy. Gummerin kirjapaino, Jyväskylä.

Jussila, M. 2010. Yhteiskuntavastuu. Nyt. Hansaprint Oy, Vantaa.

Järvensivu, T. Helsingin Sanomat 6.3.2012.

Jyväskylän yliopiston verkkosivusto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/vertaileva-tutkimus>
9.2.2011.

Järvinen, R. 2004. Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Kallio, J & Nurmi, P. 2005. Vastuullinen liiketoiminta – Peruskysymyksiä ja esimerkkejä. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja.

Kalpala, A. 2004. Johdantopuheenvuoro. Teoksessa Järvinen, R. 2004. Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Kauppalehden verkkosivusto.

<http://www.kauppalehti.fi/5/i/porssi/porssikurssit/osake/?klid=1934#perus>
16.1.2012.

Kemiran verkkosivusto.

<http://www.kemira.com/fi/uutishuone/julkaisut/yritysvastuuraportti/Sivut/default.aspx>
14.4.2013

Kujala, K. & Kuvaja S. 2002. Sidosryhmät eettisen liiketoiminnan kirittäjinä. Gummeruksen kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Kuvaja, S. 2002. Yritysten monipuolinen vastuu. Chydenius, nro 3. 21–24.

Laine, M. 2009. A Way of Seeing Corporate Sustainability Reporting. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Laki valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta, 1368/2007.

LRQA:n verkkosivusto.

<http://www.lrq.fi/standardit-normit/standardit/107173-tyturvallisuusohsas18001.aspx>
10.4.2013.

Lähdesmäki, M. 2005. Yrityksen yhteiskuntavastuun käsite pienyrityksissä – kilpailuvaltti vai kilpailun este. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

Metso kestävän kehityksen raportti 2009.

Metson verkkosivusto.

http://www.metso.com/fi/corporation/about_fin.nsf/WebWID/WTB-041026-2256F-E4845?OpenDocument

Metso vuosikertomus 1999.

Metso vuosikertomus 2002.

Metso vuosikertomus 2009.

Moilanen, L. & Haapanen, A. 2006. Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus. Hakapaino Oy, Helsinki.

Niskala, M. & Tarna, K. 2003. Yhteiskuntavastuun raportointi. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Neste vuosikertomus 2009.

Neste Oilin verkkosivusto/historia.

<http://www.nesteoil.fi/default.asp?path=35,52,62,163>

11.10.2012

Neste Oilin verkkosivusto.

<http://www.nesteoil.fi/default.asp?path=35,52,12005,12006,12024,12059> 20.1.2011.

Neste Oil ympäristöesite 2009.

OECD Guidelines for Multinational Enterprises 201. OECD Publishing. Käytetty työ- ja elinkeinoministeriön käännöstä, joka löytyy osoitteesta:

<http://www.tem.fi/index.phtml?s=3233>

26.11.2012.

Outokummun verkkosivusto.

<http://www.outokumpu.com/fi/Sijoittajat/Taloudelliset-raportit-ja-esitykset/Vuosikertomukset-ja-yritysvastuuraportit/Sivut/Annual-reports.aspx>

18.4.2013

Outokumpu vuosikertomus 1999.

Outokumpu vuosikertomus 2008.

Outokumpu ja ympäristömme 2008.

Panapanaan, V. M., Linnanen, L., Karvonen, M. M. & Tho Phan, V. 2003. Roadmapping Corporate Social Responsibility in Finnish Companies. Journal of Business Ethics 44, pp. 133-148.

Qualityaustian verkkosivusto.

<http://www.qualityaustria.com/index.php?id=2329&L=1>

10.4.2013.

Rautaruukki Steel ja ympäristö -raportti 1999.

Rautaruukki vuosikertomus 1999

Rautaruukki vuosikertomus 2009.

SA8000-standardi. Social Accountability järjestön verkkosivusto.

<http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937>

12.11.2012

Sponda vuosikertomus 2009.

Spondan verkkosivusto.

<http://www.fortum.com/fi/kestava-kehitys/raportointi/gri-indikaattorit/pages/default.aspx>

14.4.2013

Stora Enson verkkosivusto.

<http://www.storaenso.com/investors/share/shareholders/20-largest-shareholders/Pages/major-shareholders.aspx>.

20.1.2013.

Storan Enso vuosikertomus 1999.

Stora Enso vuosikertomus 2009.

Stora Enso Environmental Report 1999.

Stora Enso yritys vastuuraportti 2009.

Sonera vuosikertomus 1999.

Solidiumin verkkosivusto.

<http://www.solidium.fi/sijoitukset>.

Solidium vuosikertomus 2010.

Solidium vuosikertomus 2011.

Solidium vuosikertomus 2012.

Sorsa, K. 2010. Kilpailukyky 45/2010. Itsesääntely ja yhteiskuntavastuu.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

Sukhev, P. 2009. Esipuhe. Teoksessa Jackson, T. 2009. Hyvinvointia ilman kasvua.

Earthscan publications, Lontoo.

Suomen standardisoimisliiton verkkosivut/ISO 9001

<http://www.sfs.fi/iso9000>

10.4.2013

Takala, T. 1993. Yritysetiikka ja yrityksen yhteiskunnallinen vastuu –historiallinen tausta ja käsitteellistä pohdintaa. Jyväskylän yliopisto, taloustieteen laitoksen julkaisuja nro. 89/1993.

Taloudellinen tiedotustoimisto. Yrityksen yhteiskuntavastuu – Mistä on kysymys.

Taloustaito 6/2010, 20–22. ”Yhteiskuntavastuu voi olla hyvä tuote”.

Taloussanomien verkkosivusto.

<http://www.taloussanommat.fi/asuminen/2013/02/08/vehvilainen-kannattaa-valtion-finnair-osuuden-supistamista/20132203/310>
12.2.2013.

TeliaSonera vuosikertomus 2009.

TeliaSonera yritys vastuuraportti 2009.

Tekniikka & talous -lehden verkkosivusto/NesteOil.

<http://www.tekniikkatalous.fi/kommentit/ uutiskommentti/article571237.ece>.
10.1.2011.

Tekniikka & talous -lehden verkkosivusto/Wahlroos.

<http://www.tekniikkatalous.fi/tyo/yrityksella+ei+ole+yhteiskuntavastuuta/a56626>
31.3.2013.

Tilastokeskuksen verkkosivusto.

<http://www.tilastokeskus.fi/tup/ympytilinpito/tilastotietoa.html>
27.4.2013

Time -lehden verkkosivusto.

<http://science.time.com/2013/01/29/the-scariest-environmental-fact-in-the-world/>.
11.2.2013.

Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivusto.

http://www.tem.fi/index.phtml?101667_m=91901&s=4267.
23.8.2012.

Trickster, R. I. 1983. Corporate responsibility, institutional governance and the roles of accounting standards. Teoksessa: Bromwich, M. & Hopwood, A. G. 1983. Accounting Standards Setting – An International Perspective. Pitman, Lontoo.

Valtionneuvoston kanslian omistajaohjausosaston vuosikertomus 2009.

Valtion omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös 3.11.2011

<http://valtioneuvosto.fi/toiminta/periaatepaatokset/periaatepaatos/fi.jsp?oid=341769>
7.11.2012.

Valtion omistusosuudet ja eduskuntavaltuudet 3.1.2001 . Omistajaohjaus valtioneuvoston kanslia.

http://www.valtionomistus.fi/documents/Pdf-tiedostot/edvaltuudet_suo_1a_2011.pdf.
17.2.2011.

Valtion yhtiöomistus 2007.

Vares-keskuksen verkkosivusto. Kuvio yhteiskuntavastuun kolmesta pilarista.

<http://www.vareskeskus.fi/index.asp?pid=246>.
6.1.2013.

Vehkaperä, M. 2003. Yrityksen yhteiskuntavastuu – vastuuta voittojen vuoksi? Lisensiaattitutkielma. Jyväskylän yliopiston taloustieteen laitoksen julkaisuja nro. 135/2003.

Yaran verkkosivusto. Yaran yrityshistoria.
http://www.yara.fi/about/yara_in_finland/history/index.aspx

Ylen verkkosivusto 2009.
http://yle.fi/uutiset/luonto_ja_ymparisto/2010/03/neste_oil_selvittaa_itse_ymparistojarjestojen_syytokset_1554764.html
18.1.2011.

Ylen verkkosivusto 2013.
http://yle.fi/uutiset/dn_lahjusepailyt_pakottavat_teliasonerajohtajan_lahtemaan/6328732
20.3.2013

LIITE 1 Valtion omistusosuudet yrityksistä vuosina 1999 ja 2009

Listattuna ovat vain ne pörssiyritykset, jotka ovat tutkimuksessa mukana.

	31.12.1999	31.12.2009
Finnair	54,5 %	55,8 %
Fortum	75,5 %	50,8 %
Neste Oil		50,1 %
Kemira	53,4 %	16,7 %
Metso	11,6 %	10,4 %
Outokumpu	39,9 %	31,0 %
Rautaruukki	42,2 %	39,7 %
Sponda	53,7 %	34,3 %
Sonera/TeliaSonera	54,5 %	13,7 %
Stora Enso	18 %	12,3 %